

nr. 39 • November 1993

Klasse

Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

Uitgedokterd

NIEUWE DOKTERS VOOR ZIEKE LERAARS

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen

Uitgegeven door het Ministerie
van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Nr. 39 / November 1993

Redactie

Leo Bormans
Patrick De Busscher
Gaby De Moor

Redactiesecretariaat

Diana De Caluwé
Anny Lecocq

Foto's: Luc Daelemans

Cartoons: Dirk Vercampt
Vormgeving: Artefact, Leuven

Verantwoordelijke uitgever

Daniel Vandenberghe, bestuursdirecteur,
Algemene Onderwijsdiensten
en Voorlichting

KLASSE verschijnt tien keer per jaar en
wordt gedrukt op chloorvrij papier.
Elke Vlaamse school krijgt twee gratis
exemplaren.

Voor persoonlijke abonnementen en
publiciteit belt u 02-211 46 58.

KLASSE

Koningsstraat 138 8ste verdieping
1000 Brussel

Tel. redactie 02-211 46 60

Tel. secretariaat 02-211 46 58

Telefax 02-211 46 61

300 FRANK

Steeds meer mensen willen een
persoonlijk abonnement op KLASSE. Leer-
krachten (en al wie door het Departement
Onderwijs wordt betaald) krij-
gen het blad vanaf 1 januari gratis.
Maar ouders, leden van lokale en
participatieraden, studenten en an-
dere geïnteresseerden willen het blad
óók. Daarom hebben we vanaf nu
voor al die mensen één gunsttarief:
300 fr. voor één jaar KLASSE (10 num-
mers). Het volstaat dat bedrag over te
schrijven op rekeningnummer 091-
2203004-66, Ministerie van de Vlaamse
Gemeenschap, Departement Onderwijs,
Informatie & Bibliotheek, Konings-
straat 71, 1000 Brussel.

Vermeld wel «ABO KLASSE».

IN DIT NUMMER

Ziek voor de klas?
Een nieuwe aanpak.
VIZIER p. 4.

24-25

Nieuwe lerarenopleiding

Het voorstel ligt op tafel: een grondige hervorming van de lera-
renopleiding. Wat gebeurt er met nieuwe onderwijzers, regenten
en licentiaten? Hoe en waar leert men in de toekomst het vak?

26-27

De beste papegaai krijgt een tien

Twee Vlaamse onderzoekers schreven nauwgezet het verloop uit
van een hele reeks lessen. Ze wilden weten hoe leraars en leerlingen
communiceren in de klas. En wat blijkt? Koko krijgt een tien.

**Op zoek naar de verdwenen
trede van de meester.**
p. 28-29

4-11

Als leraars ziek worden

Maandagziekte en pensionitis? Leraars zijn niet méér ziek dan an-
deren maar de controle was tot nu toe weinig efficiënt. Er wordt een
nieuwe regeling uitgedokterd en daar moet iedereen wel bij varen.

13

Studenten in de enveloppe

Er komen in het hoger onderwijs waarschijnlijk veel minder maar
grotere scholen: nog 20 in plaats van 135, met tussen de 4000 en
6000 studenten. Wat zal men precies in hun enveloppe stoppen?

**De nieuwe leraars
worden anders opgeleid.**
p. 24-25

28-29

De meester verdient beter

Wanneer had de onderwijzer wél aanzien? Waar haalde hij dat en
hoeveel verdiende hij? Een historisch onderzoek naar de mytho-
logische trede van de meester.

30-31

Geen lege vaten vullen

Geen zinsontleding meer in de lagere school? Weg met de
moderne wiskunde? Uit welk vaatje tapt men eigenlijk met de
nieuwe eindtermen voor taal en rekenen?

En ook...

* **BASISEDUCATIE.** Voor wie uit de boot viel. p. 12

* **JOURNAAL.** Onderwijsactualiteit. p.14

* **KLASSE-IDEE.** Gratis naar het Europlanetarium. En
andere leuke dingen voor leraars. p. 15-21.

* **DE INFOLIJN.** Als we het antwoord kennen, géven we
het ook. p. 22

* **SIGNAAL.** Tekens aan de wand voor school- en
klaspraktijk. p. 23

* **DE STERREN VAN EUROPA.** Het succes van de
Europese onderwijsprogramma's bij Vlamingen. p. 33

Het liep mank met de nationale Administratieve Gezondheidsdienst (AGD) van het Ministerie van Volksgezondheid en Leefmilieu. Althans bij de controle op de afwezigheid wegens ziekte in het onderwijs. Een zieke leerkracht moest zich maar erg zelden aanmelden voor een controle-onderzoek in het kabinet van de AGD. En haast nooit kreeg hij een controle-arts aan de deur. Wie een tijdje «ziek» wilde zijn, zat dus vrij veilig. Ook wie aan het einde van zijn loopbaan begon te lijden aan «pensionitis» en zijn spaarpot met ziekteverlof opgebruikte, kon rustig naar Spanje. Dat zal veranderen. Er wordt een nieuwe regeling uitgedokterd.

VIZIER

Weinig controle

Bij de AGD stonden sinds 1985 tachtig deeltijdse controle-artsen in voor de controle op het ziekteverzuim van meer dan 800.000 ambtenaren. Hun kilometerkrediet werd beperkt tot 12.000 kilometer per jaar. Wie ziek was liep daardoor slechts in één op de twintig gevallen kans op een controle-bezoek. Bovendien kon de AGD amper cijfers of statistieken voorleggen aan het Departement Onderwijs. De onderwijsminister stelde bijgevolg de doeltreffendheid van de dienst in vraag.

Het gaat hem niet alleen om controles. De AGD staat ook in voor aanwervingsonderzoeken. Hij moet nagaan of leerkrachten al of niet medisch geschikt zijn. Voor een benoeming is zo'n onderzoek beslissend. Maar als het meer dan een jaar duurt eer het oordeel tot de inrichtende macht doorsijpelt, kan dat op zijn minst voor problemen zorgen.

Privé-firma

Veelvuldige afwezigheden wegens ziekte wegen ook door in de onderwijsbe-groting. Zieke leerkrachten blijven immers doorbetaald tijdens hun afwe-zigheid. Ze worden weliswaar niet allen vervangen maar als een leraar langer ziek is dan 10 werkdagen moet zijn vervanger intussen ook worden betaald.

Daar de AGD er niet in slaagt systematisch en doeltreffend controles uit te voeren wordt daarom voortaan een privé-firma ingeschakeld. Deze firma moet ook cijfers bijhouden en statistieken afleveren. Zo tracht het Depar-tement Onderwijs meer zicht te krijgen op het «ziektebeeld» van de leraars. Er worden zo'n 20.000 controles per jaar gepland.

Vanaf januari 1994 verliest de AGD de bevoegdheid voor de controle op de afwezigheid wegens ziekte. Die controle wordt nu toevertrouwd aan artsen van een privé-firma. Het Departement Onderwijs heeft nog niet definitief beslist welke firma deze opdracht krijgt. Eerdere berichten in de pers hierover waren onjuist.

Maandagziekte

Met de privatisering van deze controle opent het Departement geen jacht op zieke personeelsleden. Wie echt ziek is, is ziek. Daar verandert de nieuwe aanpak niets aan. Wél wil men met een meer efficiënte controle misbruiken als *maandagziekte* en *pensionitis* opsporen, sanctioneren en vooral ontmoedigen. Hiermee hoopt de Vlaamse regering 550 miljoen frank te besparen. Toch is niet iedereen er gerust in. Private controle-instellingen schatten de misbruiken algemeen op gemiddeld 20 %. Maar sommige controle-artsen zetten in hun ijver 40 % van de «zieken», al of niet volledig genezen, weer aan het werk. Artsen die te veel «begrip» tonen, dreigen voor hun mede-werking namelijk bedankt te worden. Bij de AGD lag de graad van werkhervatting rond 4 %.

«Onder de controle-druk zullen overspannen leerkrachten schrik krijgen en toch naar school gaan. Daarmee zijn de leerlingen niet gediend», vrezten sommigen. Maar dat er iets moet veranderen, daar is zowat iedereen het over eens. ■

Nieuwe dokters voor zieke leraars

In grote ASO-scholen blijven leraars het minst weg wegens ziekteverlof. In kleine landelijke secundaire scholen doen ze dat zes keer meer. In het basisonderwijs is het ziek-

Erst even naar Nederland. In het schooljaar 1991-92 lag het ziekteverzuim in het onderwijs daar op gemiddeld 7 %. Dat wijkt amper af van het landelijke gemiddelde voor andere beroepen. Ook het Europese gemiddelde zou op zowat 7 % liggen. Veel cijfers wantrouwen evenwel vergelijkingen van het ziekteverzuim in de bedrijfswereld met dat in het onderwijs. Cijfers bevatten vaak andere factoren. Eigenlijk zou men alleen de hoogopgeleiden uit de bedrijfswereld met de leraars mogen vergelijken.

ken van stress niet wegneemt. Stel dat de nieuwe controle-instelling tal van uitgebluste leraars opnieuw arbeidsgeschikt verklaart. Is dat dan een besparing op de personeelskosten, het werkloos maken van een interim-leraar of een verzorging van de onderwijskwaliteit?

Het onderwijzend personeel verouderd snel. Dat wijzen statistieken uit. Vooral bij de mannen in het basisonderwijs valt dit op: de meesten zijn nu tussen 41 en 50 jaar oud. Het secundair en het

Leraars zijn niet méér

teverzuim het hoogst en in het hoger onderwijs buiten de universiteit (HOBU) het laagst. Een beeld van de zieke leraars in Vlaanderen en omgeving.

Nadat het ziekteverzuim in het Nederlandse onderwijs de afgelopen tien jaar telkens toenam, tekent men nu voor het eerst een daling op. In het schooljaar 90-91 lag het ziekteverzuim nog op bijna 8 %. Maar het aantal langdurige ziektegevallen neemt af. Hierdoor wordt in de statistieken de gemiddelde duur van de ziekteperiode veel korter. Voor het ziekteverzuim noteert men nu volgende gemiddelde percentages: basisonderwijs 6,5 %; speciaal onderwijs (basis en voortgezet) 7,7 %; algemeen voortgezet onderwijs (AVO) 6,4 %; voorbereidend beroepsonderwijs (VBO) 7,7 %; middelbaar beroepsonderwijs (MBO) 7,3 %; hoger beroepsonderwijs (HBO) 8,9 %. Dit laatste cijfer is fel toegenomen omdat de registratie nu zorgvuldiger gebeurt.

Stress op school

Volgens de Nederlandse ontwikkelingspsycholoog, dr. Leo G.M. Prick werken vooral de relatief hoge stress en de geringe arbeidstevredenheid wegens organisatorische problemen op school het ziekteverzuim in de hand. In de meeste Nederlandse scholen zijn leraars van boven de 50 een uitstervend ras. Veel oudere leraars worden geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikt verklaard. Opgebrand.

Het Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur formuleerde een beleid ter bestrijding van stress onder leraars. Om het ziekteverzuim terug te dringen moeten scholen nu net als bedrijven met een *bedrijfsgezondheidszorg* werken. Nog altijd ziet de schooldirectie stress te veel als een persoonlijk probleem. Maar stress moet veeleer als een *schoolprobleem* worden gezien. De belangrijkste oorzaak van stress blijkt namelijk het functioneren in de klas te zijn, het slecht overweg kunnen met de directeur of met de collega's, een te zwaar takenpakket of een klas vol ongemotiveerde leerlingen.

In Groot-Brittannië lijdt minstens 1 leraar op de 5 aan angstverschijnselen en ernstige stress-symptomen. De mentale gezondheid van de leraars is er ook veel slechter dan het gemiddelde van de bevolking. Enkele symptomen: 13 % gaat vroegtijdig met pensioen, 29 % drinkt te veel, 13 % neemt geregeld kalmerende middelen en 7 % zit aan de slaappillen.

Oudere leraars

Bij ons zeggen vertegenwoordigers van het onderwijzend personeel dat een strengere controle op de afwezigheid wegens ziekte de mogelijke oorza-

Voor elke 100 leraars die werkelijk voor de klas staan moeten er 108 betaald worden.

hoger onderwijs volgen dezelfde trend.

Misschien moet er in het onderwijs ook eens worden gedacht aan volwaardige «uitgroeibanen». Dat is nog wat anders dan «terbeschikkingstelling wegens persoonlijke aangelegenheden, voorafgaand aan het rustpensioen», waar men het verder moet stellen met de helft of ten hoogste drie kwart van het salaris.

Schoolopvoeringen van «Le malade imaginaire» worden alvast strenger aangepakt. Ziek zijn - liefst niet op maandag - wordt nog uitsluitend voorbehouden aan echte zieken. Maar hoeveel mensen worden er in het onderwijs echt ziek? Daar hebben ze in het federale België noch in de Vlaamse Gemeenschap een boekhouding van. Men heeft dus geen zicht op het gemiddeld percentage ziekteverzuim in het onderwijs. Toch zorgt op het Departement Onderwijs de Cel Begroting voor een eerste voorzichtige raming.

Acht leraars extra

Het Departement moet ongeveer 108 leraars betalen voor elke 100 die werkelijk voor de klas staan. Statistici noemen dit verschil een afwijking tussen *organieke en budgettaire voltijdse equivalenten* (O/B). Het klinkt ingewikkeld maar het organieke personeelsbestand van een school wordt bepaald op basis van het aantal leerlingen en de aanwendingscoëfficiënt. Dit aantal *organieke ambten* daalt. Maar de laatste tien jaar blijft het aantal

**Geen schoolopvoeringen
meer van «Le malade
imaginaire».**

budgettaire ambten, die dus op de betaalrol van het Departement Onderwijs blijven staan, vrij constant. Nu betalen de werkstations 132.688 budgettaire voltijdse equivalenten uit. Volgens onderwijsminister *Luc Van den Bossche* betaalde het Departement vorig schooljaar 1,6 miljard voor 1107 voltijdse equivalenten, leraars die géén les gaven. Dit schooljaar verwacht men er 1400. De kloof tussen organieke en budgettaire ambten groeit. Er

van de jaren 1992 en 1993 verwerkt. Het is de bedoeling dit cijfermateriaal uitgebreid statistisch te toetsen om in een tweede fase de nodige verbanden te kunnen leggen tussen de afwijkingsfactoren en de andere beschikbare informatie zoals leeftijdsopbouw van het onderwijzend personeel en de opdeling tussen vasten en tijdelijken. Later zullen deze gegevens een steviger basis vormen om de afwijking O/B te bepalen en te

ledige ontstentenis van betrekking met 19 % (waarvan 5 % structureel) en TBS wegens gedeeltelijke ontstentenis van betrekking met 13,5 %. Eveneens te vermelden zijn: TBS wegens opdracht (5 %), loopbaanonderbreking (4 %) en bevallingsverlof (4 %).

Leraars blijven het minst weg wegens ziekteverlof in grote ASO-scholen, terwijl ze er zes keer meer voor wegblijven in kleine landelijke scholen. Scholen in moei-

ziek dan anderen

worden dus nagenoeg evenveel leraars betaald maar er staan er steeds minder voor de klas. Volgens een voorzichtige analyse van de *Cel Begroting van de Dienst Begroting en Boekhouding* bedroeg in 1991 de globale afwijking O/B in het basis-, secundair en hoger onderwijs buiten de universiteit meer dan 8 %.

Meer dan 15 weken

De belangrijkste afwijkingsfactoren zijn terbeschikkingstelling wegens volledige ontstentenis van betrekking (17 %); terbeschikkingstelling wegens gedeeltelijke ontstentenis van betrekking (13 %); bevallingsverlof (6,5 %); terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen (5,5 %) en terbeschikkingstelling wegens opdracht (4 %). Maar dé belangrijkste oorzaak van de afwijking O/B is het ziekteverlof met 37 % (20,5 % langer dan 15 weken). Afwezigheden wegens ziekte van minder dan tien werkdagen werden hierin niet meegeteld.

In de jaren tachtig steeg het aantal afwezigheden om gezondheidsredenen in het onderwijs sterk. Onder meer *prof. G. Tistaert* (KU Leuven) nam deze trend waar. Of die trend zich doorzet? De *Cel Begroting* deed een rondvraag in de werkstations. De besluiten van dit beperkt onderzoek moeten we met de nodige omzichtigheid interpreteren. Op het ogenblik worden de gegevens

verklaren en vooral om de impact van het afwezig zijn wegens ziekte juist in te schatten.

Basisonderwijs: veel ziekteverlof

De belangrijkste redenen voor de afwijking O/B in het basisonderwijs zijn ziekteverlof met 45,5 % (24 % langer dan 15 weken) en bevallingsverlof met 12,5 %. Dat laatste percentage is te verklaren door het groot aantal vrouwelijke personeelsleden, vooral in het kleuteronderwijs.

Per net valt vooral het hoog aantal loopbaanonderbrekingen op in het gemeenschapsonderwijs (meer dan 7 %) en de grote verschillen in afwijking tengevolge van bevallingsverlof: 6 % in het gemeenschapsonderwijs, 21,5 % in het officieel gesubsidieerd en 13 % in het vrij gesubsidieerd onderwijs.

Secundair onderwijs: vooraf in kleine scholen

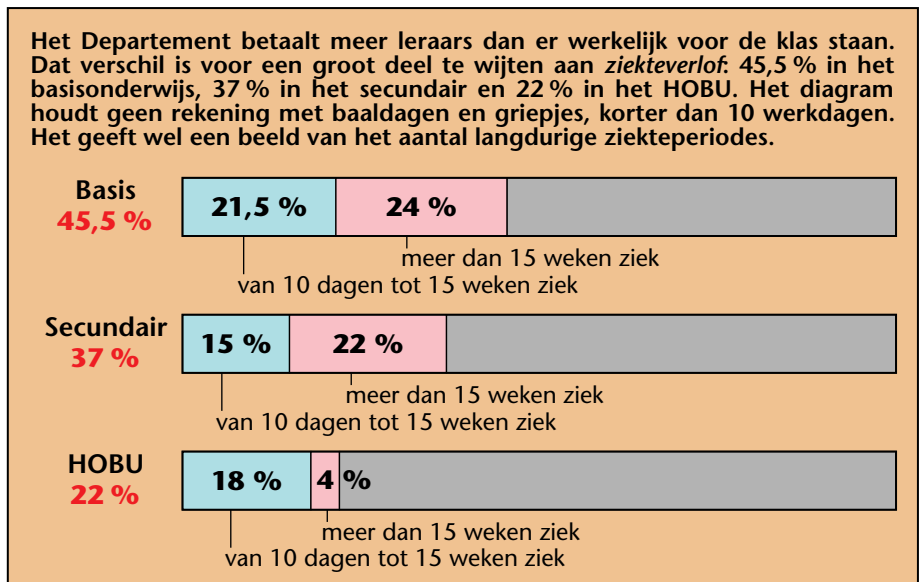
In het secundair onderwijs zijn de belangrijkste afwijkingsfactoren: ziekteverlof met 37 % (22 % langer dan 15 weken); terbeschikkingstelling (TBS) wegens vol-

lijkheden hebben het meest af te rekenen met ziekteverzuim. Vooral het aantal ziekteverloven langer dan 15 weken ligt er beduidend hoger, tien keer hoger dan in grote ASO-scholen. Het ziekteverzuim in TSO-BSO-scholen en concentratiescholen ligt meer dan de helft lager dan in de kleine landelijke scholen.

HOBU: weinig ziekteverlof

Opvallend is dat in het hoger onderwijs buiten de universiteit het ziekteverlof nog geen 22 % van de afwijking O/B verklaart (slechts 4 % langer dan 15 weken). TBS zorgt hier voor het grootste aandeel: 33 % wegens volledige ontstentenis van betrekking (20 % structureel) en 23,5 % wegens gedeeltelijke ontstentenis van betrekking (16 % structureel). Het aandeel TBS wegens opdracht bedraagt net als in het secundair onderwijs iets meer dan 5 % en het bevallingsverlof verklaart opmerkelijk 9,5 % van de afwijking O/B. ■

AUDIT ONDERWIJS - INTERIMRAPPORT ten behoeve van de Gemeenschapsministers van Begroting en Onderwijs - Departement Onderwijs - Secretariaat-Generaal - DBB-Cel Begroting

Lesgeven lijkt een vrij stresserende bezigheid te zijn, meenden de tientallen huisartsen waarbij **KLASSE** op het spreekuur ging. Maar of leraars lijden aan beroepsziekten? Naast de klassieke uitzonderingen zien de artsen nauwelijks verschillen in de ziektebeelden van leraars en beroepen uit de particuliere sector. Leraars zijn alvast geen profiteurs. Zeker niet in vergelijking met andere openbare diensten, verzekeren artsen ons. Toch moeten ze soms opgepompt worden. En verschijnselen als ziektedagen opsparen en pensioenis zijn een teken aan de wand. Twaalf getuigenissen.

Hoe pomp je leraars op?

De huisartsen spreken

• «Ze klagen over keelpijn of hebben haast geen stem meer. Midden september komen de eerste gevallen binnen. Dat is ver het enige waar leerkrachten opvallend meer over klagen. Die patiënten kunnen wegens hun beroep niet na drie dagen opnieuw aan het werk. Meestal schrijf ik dan een week voor. In bepaalde periodes constateer ik bij kleuteronderwijzeressen nogal eens vaker een besmetting door salmonella, met diarree of een ontsteking van het maag-darm-kanaal tot gevolg. Meestal is de patiënt hierdoor een drietal weken werkonbekwaam. Het kan echter veel langer duren eer je van een salmonellabesmetting helemaal genezen bent. Leraars lichamelijke opvoeding hebben geregeld rugklachten door een verschoven tussenwervelschijf. Een van mijn leraars-patiënten is daardoor eigenlijk voor 50 procent invalide... maar zijn directie weigert hem een halftijdse baan te geven.»

• «Ik sta bekend als een slechte verlof-voorschrijver. Mijn boekje met medische attesten wordt maar langzaam dunner. Misschien heeft dat te maken met de vlottere manier waarmee collega's in de regio ziekteverlof voorschrijven. Hoewel, voor ernstige gevallen schrijf ik meteen een maand voor, vooral als ik weet dat de leerlingen in de klas daar voordeel bij hebben. Wat helpt het een andere leerkracht op de rand van een zenuwzinking te brengen als je die overbelast met het bijkomend toezicht op een twintigtal leerlingen van een zieke collega. Vaak heeft hij aan zijn eigen klas al behoorlijk de handen vol.»

• «De vastbenoemden in het onderwijs zijn vrij goed beschermd. Ze kunnen al eens makkelijker ziek worden. In de particuliere sector daarentegen durven de werknemers niet meer zo vaak afwezig te blijven wegens ziekte, vooral in kleinere bedrijven waar de vakbond zwak staat. Ze gaan soms met een bronchitis en 40 graden koorts werken. Toch merk ik op, althans bij mijn cliënteel, dat het ziekteverzuim ook bij leerkrachten vermindert. In kleine wijkscholen met een goede teamgeest blijven ze niet zo maar thuis. Spontaan beperken ze het ziekteverzuim tot een minimum. Soms gaan ze ziek of niet helemaal hersteld naar school. Ze hebben er respect voor de collega's die hen moeten vervangen. Soms dringt een patiënt aan meer dan tien werkdagen ziekteverlof ineens voorgeschreven te krijgen. Zijn directie zou hem dat ingefluisterd hebben om meteen recht te hebben op een tijdelijke leer-

kracht. Maar ik ben daar voorzichtig in.»

• «Als een leerkracht en de directie met elkaar overhoop liggen, ontstaat uit dat conflict negatieve stress. Deze *distress* is dus niet direct te wijten aan de persoonlijkheid van de leraar maar aan de conflictsituatie, aan de school dus. Of aan de bemoeizucht van de ouders. De druk wordt te groot, de arbeidsvreugde neemt af en de oudere leraars beginnen uit te rekenen hoeveel jaren ze nog moeten werken eer ze met pensioen kunnen gaan. Ze beginnen een *neurasthenie* te kweken. Een van mijn patiënten is een lerares van 52 jaar. Die is al drie jaar thuis omdat ze de conflictsituatie niet meer aankan.

Stress kan zich op veel manieren uiten: verhoogde bloeddruk, hart- en vaatziekten en tal van psychosomatische aandoeningen waaronder *depressie* het meest voorkomt. Sommigen geraken psychisch over hun toeren en beginnen ineens meer straf te geven. Aan het einde van het schooljaar komen er wel meer naar het spreekuur in een depressieve toestand. Dat zijn de leraars met een moeilijke klas die hen geestelijk wurgt. Die willen dan *opgepompt* worden om het nog enkele weken vol te houden. Een depressie kan natuurlijk ook mee ontstaan uit familiale moeilijkheden. Een depressieve leraar heb ik eens een jaar thuis gelaten. Maar dat is een grote uitzondering.»

• «Alcoholisme duikt op school ook op. In de tussenuurtjes wordt er geregeld gedronken. Ik kende een leerkracht die prima les gaf als hij nuchter was. Maar hij was een destructief drinker. Uiteindelijk heeft de pensioencommissie hem met vervroegd pensioen gesteld.»

• «Sommigen willen eigenlijk bijkomende vakantie. Ze omkleden dat met een aantal klachten. Maar de uiteindelijke diagnose luidt: psychisch een beetje uitgeblust. Dat is een typisch verschijnsel in de herfst en in de lente. En dan zijn er degenen die het niet meer zien zitten en *hun dagen oppakken*. Dat begint vanaf 54 jaar. Er zijn er die daar rond voor uit komen. En als ze van mij geen *depressie* op hun attestje meekrijgen, gaan ze drie straten verder. Door het huidige overaanbod aan artsen is het blijkbaar geen probleem om aan *ziekteverlof* te geraken. Tal van collega's komen veeleer uitzonderlijk met dit soort gevallen in contact maar ik heb er toch al enkelen *ziek gemaakt*. Met een *depressie*, *rugklachten* en *hoge bloeddruk* kan je alle kanten uit. Ik heb nog nooit geweten dat de AGD een van mijn patiënten opnieuw aan het werk zet.»

Negatieve stress komt vaak door een conflict op school.

• «Als u klaagt over uw rug kan ik u voor vier weken werkonbekwaam verklaren», verklaart de volgende arts, «terwijl ik een collega ken die iemand met *sciaticque* tien jaar thuis kan laten blijven. Die patiënt zeemt wel elke vrijdag samen met zijn vrouw de ramen... Misschien is de controle-arts goed bevriend met de huisarts.»

• «Ik betwijfel of een private controle-instelling winst zal opleveren», weerlegt een andere huisarts. «Wat gaan de controle-artsen doen met de echte gevallen van depressie, want die bestaan ook. Die zijn meestal al in handen van een psychiater. En van zware virale aandoeningen zoals geelzucht kan de huisarts de nodige argumenten en de analyse-resultaten voorleggen. Stel dat ze op misbruiken als *pensionitis* vallen. Maar die leraars bollen uit. Ik heb daar begrip voor. Die kunnen niet meer voor een klas staan. Misschien hebben ze nog interesse voor minder stresserend werk op het secretariaat of zo maar het onderwijs kan daar niet in voorzien. Zo iemand opnieuw werkbekwaam verklaren? Na twee dagen wordt hij weer ziek...»

Een controle-arts: ontradingseffect

• «Ik ben in enkele bedrijven controle-arts. Ik treed niet bijzonder streng op. Maar een effectieve controle heeft een *ontradingseffect*. In een jaar tijd is het absentisme wegens ziekte van 6 % naar 2,5 % gezakt.»

De leraars: ondanks alles

• «Ik sta in het buitengewoon onderwijs. Dit jaar loopt het op onze school mis met de verdeling van de lesuren. Ik word in de beroepsgerichte vorming opgescheept met 13 leerlingen. Dat is een onmogelijke taak. Intussen wordt een collega bevoordeeld met slechts 3 leerlingen. Daar word ik ziek van.»

• «Ik zou eigenlijk thuis kunnen blijven», zegt een lerares derde graad ASO, TSO en BSO. «Door spanning op mijn stembanden ben ik nog moeilijk verstaanbaar. Dat duurt nu al enkele jaren en hoogst waarschijnlijk zou ik mij kunnen laten afkeuren. Maar dat doe ik niet. Ik geef graag les en wil mijn beroep niet kwijt. Daarom gebruik ik nu in de klas een micro met een klein zendertje. Het is wel vermoeiend en het vraagt ook een extra inspanning van de leerlingen. Maar het gaat wel.» Haar verhaal illustreert de houding van veel leerkrachten die NIET in het nieuws komen, niet profiteren en er ondanks alles voor zorgen dat ze 's morgens voor hun klas staan. Ziek of niet ziek.

Een schooldirecteur: ziekedagen opnemen

• «Een leerkracht speelde het klaar om de dag na de paasvakantie ziek te worden voor de rest van het schooljaar. Hij ging dan *uitrusten* in Spanje. Net voor de grote vakantie kwam hij fit en springlevend weer eventjes naar school. Dat herhaalde hij heel cynisch drie keer na elkaar. Toen heb ik de minister, de administratie en de AGD gevraagd hoe zoiets kon. Pas nadat de minister zelf is tussengekomen werd die leraar opnieuw aan het werk gezet.

In mijn schoolgroep heb ik dit geval als voorbeeld gebruikt. Het begon namelijk een algemeen verschijnsel te worden bij de leraars tussen 50 en 60 jaar van de technische afdeling. Haast een vijfde van hen leed aan een of andere vorm van *pensionitis*. En dat begon navolging te krijgen in de middenschool. Het ziekteverlof werd zelfs *gepland* van februari tot einde mei. In juni waren er slechts examens en die periode was *draaglijker* voor de zieken.

Blijkbaar bestaan er artsen met corrupte praktijken die dergelijk ziekteverlof willen voorschrijven. Als directie sta je daar machteloos tegenover. Er moeten twee dingen gebeuren. Maatregelen nemen om het *profitariaat* in te dijken. Maar we mogen ook niet blind blijven voor het probleem.

Als zovelen rond 58 jaar hun ziekedagen trachten op te nemen, is dat een teken aan de wand. Dat betekent dat een aantal leraars helemaal zijn opgebrand en niet meer mee kunnen. Volgens mijn ervaring doet dat verschijnsel zich vooral voor in het technisch en beroepsonderwijs. Het is inderdaad vaak geen sinecure in een nijverheidsschool te staan. Maar er is een tweede reden voor het wegblijven. Sommigen hebben, naast hun opdracht in het onderwijs, nog andere bezigheden. Veel leraars houtbewerking hebben thuis een atelier. Die zijn in hun vrije tijd volop aan het werk. Die zijn nog zinvol bezig. Voor hen zou het een goede oplossing zijn mochten ze via hun opgespaard ziekteverlof de school voortijdig kunnen verlaten. Dat is misschien de reden dat *pensionitis* meer voorkomt in het technisch en beroepsonderwijs dan in het algemeen vormend secundair onderwijs.» ■

In een goed team gaan leraars soms ziek naar school.

Het Departement Onderwijs legt 20 miljoen opzij om zowat 20.000 controle-onderzoeken per jaar te kunnen betalen. «Bekijk dat niet als een heksenjacht», beklemtoont secretaris-generaal Georges Monard. Toch hoopt men 550 miljoen te besparen met de nieuwe regeling voor de controle op het ziekteverzuim. Waar staat de stok achter de deur?

Alleen de misbruiken tegengaan.

Geen heksenjacht

Niet zo lang geleden was er nog een denkpiste om een globale enveloppe aan scholen of aan groepen van scholen toe te kennen voor vervangingen wegens ziekte, behalve voor arbeidsongevallen, bevallingsverlof en terbeschikkingstelling wegens ziekte. Intussen ligt deze piste bij de archieven opgerold maar ze baarde wel enkele cijfers. De globale enveloppe voor het basisonderwijs was vastgesteld op 4 % van het totaal aantal voltijdse ambten waar een school(groep) reglementair recht op heeft. Voor het secundair onderwijs was dat 3 %. Voor basis- en secundair onderwijs samen rekende men op een enveloppe van 3,7 miljard. De reële kosten lagen echter hoger en werden geraamd op 4,5 miljard. Er bleef een saldo over van 752 miljoen. Dit getal werd wat ingespalkt en is nu in de nieuwe controle-aanpak de basis voor de vooropgestelde besparing van 550 miljoen.

Baaldagen afgeteld

Als het Departement pakweg geen 500 voltijdse vervangers van zieke leerkrachten meer moet betalen, is het besparingsdoel ruimschoots bereikt. Men denkt hier vooral aan de «pensionitis»-gevallen omdat iedereen wel weet heeft van minstens een geval. Maar concrete, harde cijfers ontbreken alsnog. Het Departement wijst vooral op de nieuwe mogelijkheden van de controle. De baaldagen en het onnodig rekken van ziekteverlof om een vervanger af te pin-gelen liggen nu in de eerste vuurlinie van de besparingen. Als de directie het te gortig vindt dat een leerkracht regelmatig een baaldagje neemt op maandag, kan ze controle aanvragen. Het al of niet hebben van een doktersbriefje speelt hier geen enkele rol.

Specialist op controle

Het Departement wil duidelijk het «oneigenlijk gebruik» van ziekteverlof terugschroeven met een ontradingstactiek en een strengere controle. Voor «pensionitis»-lijders luidt de diagnose van de behandelende arts of specialist veelal depressie. In zo'n geval stuurt de controle-instelling ook een specialist ter plekke. De zieke en zijn arts zullen dus sluitende argumenten op de operatietafel moeten kunnen leggen. De private controle-instelling krijgt nochtans geen bijzondere richtlijnen mee. Ze hoeft

niet per se op twee controle-bezoeken één leraar vervroegd weer voor de klas te zetten. Men hoopt dat de controle-artsen gewoon hun werk doen volgens hun deonthologie. Na een jaar volgt er een evaluatie, waarbij zal worden onderzocht hoeveel «zieke» leraars terecht of onterecht het werk moesten hervatten.

Zelfs met de vernieuwde reglementen is het nog mogelijk om na een verplichte werkhervat-

ting opnieuw ziek te worden. Als bij een betwisting het oordeel van een arbitrage-arts wordt ingeroepen, vallen de bijkomende kosten ten laste van het Departement. Na onderhandelingen met de vakbonden bleek het niet haalbaar de kosten van de dure arbitrages af te wentelen op het personeelslid dat in het ongelijk werd gesteld.

Het opnemen van opgespaarde ziektedagen geldt alleen voor echte zieken. Men kan er niet vervroegd mee op pensioen gaan. Ook daar zal men met een verse loep op toekijken. Toch twijfelt men eraan of deze nieuwe reglementering het gewenste effect zal hebben. Strengere controles invoeren om het aantal langdurige periodes van ziekte gevoelig terug te schroeven volstaan niet. Het schoentje wringt ergens anders.

Gouden handdruk

Oudere en/of uitgebluste leraars moeten aantrekkelijke uitstapmogelijkheden krijgen. De AGD verklaarde vroeger tal van leraars ongeschikt voor verder werk in het onderwijs maar nog wel geschikt voor een administratieve functie. Aan die beslissing kon echter geen gevolg worden gegeven. Het basisonderwijs beschikt niet over specifieke administratieve functies. In het secundair onderwijs zouden er wel meer mogelijkheden zijn voor een job in het middenkader. Veelal begon de betrokken leraar als laatste redmiddel te lijden aan «pensionitis», bij gebrek aan een redelijke uitstapmogelijkheid.

Als terbeschikkingstelling en reffectatie ter sprake komen vinden veel directies het trouwens frustrerend dat het altijd de jongste in dienst is die moet verdwijnen. Vaak is die leerkracht al helemaal geëngageerd in het schoolteam. Intussen verlangen in diezelfde school oudere leraars niets liever dan eruit te stappen. Er staat nog niets concreets op papier maar de idee leeft om een gunstige uitstapregeling te bedenken voor wie ouder is dan 55 zodat de jongere in dienst kan blijven. Het Departement vermoedt dat een groot aantal leraars met «pensionitis» vrijwillig het onderwijs zouden verlaten als het financieel verlies tot een minimum wordt beperkt. Een eventuele uitstapregeling moet aantrekkelijk zijn, zo niet heeft ze geen zin. In afwachting van deze gouden handdruk, gezondheid! ■

**Geen ziektedagen
meer opsparen.**

Wat verandert er...

- Wat moet een ziek personeelslid doen?

Bij afwezigheid wegens ziekte voor méér dan één dag moet hij, naast de onmiddellijke mededeling, een afwezigheidsattest zenden naar de schooldirectie en een medisch attest naar de controle-instelling.

Het AGD 1-formulier wordt vanaf 1 januari niet meer gebruikt. Met afwezigheidsattest en medisch attest worden nieuwe formulieren bedoeld die het Departement Onderwijs opmaakt. Daarop moet de behandelende arts een aantal voorgeschreven inlichtingen invullen.

Op het afwezigheidsattest, dat naar de directie gaat, staat geen diagnose. Zo wordt het medisch geheim bewaard. Maar op het medisch attest, dat naar de controle-instelling gaat, staat wel een diagnose zodat de controle-arts een vertrekpunt heeft.

- Wat moet de directie doen?

De directie kan een controle vragen als ze dat nodig vindt. Ze moet een afschrift van de afwezigheidsattesten zenden naar het bevoegde werkstation op het Departement Onderwijs als een personeelslid tijdens het lopende schooljaar méér dan 60 kalenderdagen afwezig is wegens ziekte.

- Controle

Het werkstation op het Departement Onderwijs kan nu ook een controle-onderzoek aanvragen op schriftelijke, telefonische of gefaxte vraag. Personeelsleden die afwezig zijn wegens ziekte kunnen ook zelf een controle-onderzoek aanvragen via hun werkstation. De tussenkomst van de directie is daarbij niet nodig. Controle-onderzoeken gebeuren in principe bij het personeelslid thuis. Wie het huis mag verlaten en bij wie de controle-arts zich tevergeefs aanmeldt, wordt opgeroepen om naar de controle-instelling te gaan. De controle-arts laat in dat geval een bericht na.

- Beroep

Als de behandelende arts de diagnose van de controle-arts niet

kan bijtreden, wijzen beiden gezamenlijk een **arbitrage-arts** aan. De controle-instelling doet daarvoor een beroep op medici die geen controle-arts zijn. De arbitrage-arts kan ook niet uit dezelfde regio van de behandelende arts komen. De arbitrage-arts doet binnen 24 uur zijn onderzoek en geeft de betrokkene onmiddellijk een afschrift van zijn **definitieve beslissing**. De controle-instelling zal de directie op de hoogte brengen van de beslissing van de controle-arts, van het akkoord tussen behandelende en controlerende arts of van de arbitragebeslissing. Het Departement wordt enkel verwittigd van de beslissingen, akkoorden of arbitrage beslissingen in de gevallen waarin het zelf een controle-onderzoek aanvroeg.

- Sancties

Een nalatig personeelslid dat bijvoorbeeld de beslissing van de controle-arts om het werk te hervatten naast zich neerlegt, kan van zijn inrichtende macht een **tuchtstraf** krijgen. Bovendien wordt hij als onwettig afwezig beschouwd en verliest hij zijn recht op salaris of salaris-toelage voor de duur van de afwezigheid. Wie meer dan 10 kalenderdagen onwettig afwezig is wordt ambtshalve en zonder opzegging ontslagen.

en wat verandert er niet?

- Zoveel dagen

In principe kunnen vastbenoemde leden van het onderwijzend personeel die wegens ziekte verhinderd zijn hun ambt normaal uit te oefenen tot **30 dagen bezoldigd ziekteverlof per jaar** krijgen. Om het totaal aantal dagen precies te bepalen wordt rekening gehouden met de *sociale* en de *geldelijke anciënniteit*. Dat is een ingewikkelde berekening, waarbij uw werkstation u kan helpen.

- Zoveel regels

Het geneeskundig AGD-nummer blijft alleen behouden voor de materie die de AGD nog behandelt. De AGD blijft bevoegd voor aanwervingsonderzoeken, arbeidsongevallen (formulier AGD 1B) en als pensioencommissie. Het AGD-formulier voor arbeidsongevallen (AGD 1 B) blijft bijgevolg geldig. Ook de reglementering van het ziekteverlof (de berekening van het krediet aan ziekte dagen, de wijze van betaling van zieke personeelsleden, de terbeschikkingstelling wegens ziekte) verandert niet.

De nieuwe regeling i.v.m. ziekteverlof gaat waarschijnlijk in vanaf 1 januari 1994. Na de afsluiting van de gunningsprocedure ontvangt elke school een omzendbrief met de precieze richtlijnen, waaronder de naam van de private controle-instelling, de adressen waar de medische attesten en de aanvragen van controles naartoe gestuurd moeten worden en de nieuwe formulieren.

De basiseducatie is een beetje kleine broer in het Vlaamse onderwijs. Er zijn 29 Centra voor Basiseducatie, zowat 10.000 cursisten per jaar, 280 lesgevers en een budget van zowat 450 miljoen frank. Dat is niet veel als je het vergelijkt met het *Onderwijs voor Sociale Promotie* met zijn 140.000 cursisten en een budget van 2,6 miljard frank. De lesgevers in de basiseducatie werken momenteel met een bedieningsstatuut. In de toekomst zullen zij wellicht een statuut krijgen binnen het onderwijs.

beleidsorganen. Het *Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie* staat in voor de begeleiding van de centra op het vlak van organisatie-opbouw, opleiding en bijscholing van de lesgevers, ontwikkeling van goed leer materiaal, data-verzameling, rapportage, onderzoek en internationale contacten. Er is daarnaast ook een *Raad voor de Basiseducatie* die werkt als een autonoom adviesorgaan van de Minister. De raad adviseert over erkenning of niet-erkenning van de centra en over opties voor de toekomst.

Voor wie uit de boot viel

Steeds meer jongeren die géén diploma secundair onderwijs behaalden, komen rond hun twintigste o.a. leren lezen en

BASISEDUCATIE

schrijven in een centrum voor basiseducatie. Daar zijn nu al 21 % van de cursisten jonger dan 25 jaar. En hun aantal stijgt.

De cursisten zijn vroeger nooit verder geraakt dan de tweede graad secundair onderwijs. Ze zijn opvallend jong. Bijna 60 % is jonger dan 35 jaar en de groep beneden de 25 jaar blijft stijgen. De meerderheid (58 %) van de deelnemers zijn vrouwen. Een kleine meerderheid (55 %) zijn Belgen, een aanzienlijke minderheid (45 %) zijn vreemdelingen. De helft van hen komt uit Turkije of Marokko.

Meer dan analfabeten

HUGO VERDURMEN, Directeur Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie (VOCB): «Vlaanderen telt nog altijd zo'n 250.000 mensen die niet of onvoldoende kunnen lezen en schrijven. Het VOCB is er echter niet alleen op uit om erkenning te vinden voor het alfabetiseringsprobleem. Die erkenning is er immers al, ook budgettair. Basiseducatie is vandaag meer dan alleen maar leren lezen en schrijven. Onze cursisten willen sociale vaardigheden leren, willen hun maatschappelijk functioneren en hun persoonlijke ontplooiingskansen verbeteren. De centra voor basiseducatie moeten leren denken in termen van rendement en efficiëntie. Het nieuwe doel van de centra voor basiseducatie is om het cursussenaanbod aantrekkelijker te maken en meer te doen aansluiten op een bepaalde opleiding of werksituatie. De cursisten willen nu vooral op korte termijn scoren want ze willen beter werk. Niet over drie jaar, maar over drie maanden. Ten slotte blijft voor ons steeds de uitdaging om die mensen te bereiken die in achterstandssituaties of in risicogroepen op de arbeidsmarkt zitten.»

De centra voor basiseducatie worden ondersteund door twee

Eindtermen

De *Commissie voor Pedagogische Zaken* van het VOCB werkt ondertussen samen met de *Dienst voor Onderwijsontwikkeling* (DVO) aan eindtermen voor de basiseducatie. De basiseducatie wil immers werk maken van een echt intensief aanbod taal- en rekenvaardigheid, sociale kennis en sociale vaardigheden met duidelijke eindtermen én gericht op doorstroming in ander onderwijs- of opleidingsaanbod.

VERDURMEN: «Er liggen grote uitdagingen in de herstructurering van het volwassenenonderwijs. Dat kan trouwens van ons nog wat opsteken. Cursistgerichtheid, maatwerk, ruimte voor cursistenbegeleiding, trajectbegeleiding, expliciete aandacht voor doelgroepen in achterstandssituaties of de problematiek van sociale uitsluiting vind je allemaal in de basiseducatie terug. De laatste twee jaar hebben we prioriteit gegeven aan de organisatorische uitbouw van de centra. Nu is het tijd om het cursusaanbod evenwichtiger te maken en beter af te stemmen op de werkelijke beginsituatie van de cursisten en op hun verwachtingen.»

Pluralisme

VERDURMEN: «Het volwassenenonderwijs staat mee vooraan op de politieke agenda van de Vlaamse Minister van Onderwijs. Wij pleiten natuurlijk voor een verdere integratie van de basiseducatie in het volwassenenonderwijs. Maar dat betekent niet dat de vroegere pedagogische of organisatorische verworvenheden op de helling worden gezet. Wij willen absoluut niet dat het pluralisme verloren gaat.»

De basiseducatie is niet netgebonden en wil die onafhankelijkheid behouden. Toch wil ze graag haar eigen plaats innemen binnen het volwassenenonderwijs. Aan ambities is er trouwens geen gebrek. Dit schooljaar wil men graag het aantal cursisten fors zien stijgen. Het volwassenenonderwijs is in beweging en kleine broer basiseducatie laat zijn tanden zien. ■

Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie
- Frankrijklei 64 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-226 84 83 -
fax 03-226 82 29

De cursisten willen resultaat, niet binnen drie jaar maar binnen drie maanden.

Studenten in de enveloppe

Van de 135 hogescholen blijven er weldra maar een twintigtal meer over. Hogescholen met 4000 tot

HOGER ONDERWIJS

6000 studenten kunnen op een optimale enveloppe voor hun financiering rekenen. Dat staat in het voorontwerp van decreet op de hogescholen in de Vlaamse Gemeenschap. De schaalvergroting van het hoger onderwijs buiten de universiteit (HOBU) krijgt op 1 oktober 1994 definitief vorm. De nieuwe regelingen voor onder meer financiering en beheer treden in werking vanaf januari 1995. Intussen roept het ontwerp-decreet ook spanningen op.

Onze afgestudeerden van het hoger onderwijs moeten op de Europese arbeidsmarkt hun concurrentiepositie behouden. Studenten hoeven goed onderwijs ook niet in de buurlanden te zoeken. Net als de universiteiten kunnen de hogescholen voortaan soepeler meespelen op het internationale toneel. De overheid schept daarom voorwaarden voor een kwaliteitsgericht hoger onderwijs. Die kwaliteit moet echter betaalbaar blijven. Het beschikbare krediet van bijna 17 miljard moet een optimale besteding krijgen.

Versnippering

In Vlaanderen zijn de meeste hogescholen te klein terwijl het onderwijsaanbod relatief groot is. Dat leidt tot versnippering van mogelijkheden en middelen. Vorig jaar waren er in meer dan 100 van de 135 HOBU-instellingen van het korte type (HOKT) minder dan 600 studenten ingeschreven. Hetzelfde gold voor 7 van de 26 hogescholen van het lange type (HOLT). Daarnaast kwam geen enkele van de 14 kunsthogescholen aan 600 studenten.

Nu komen er twee schaalvergrotingen: één voor de hogescholen en hun inrichtende machten en één voor de opleidingen. Het totale aantal hogescholen vermindert tot een twintigtal. Er

Toch kan een grotere hogeschool zich beter opstellen als een volwaardig alternatief voor de universiteit én als partner ervan. Het budget krijgt een doelmatiger besteding. Het wordt mogelijk kostbare apparatuur, bibliotheken, sociale voorzieningen en andere vormen van dienstverlening aan de studenten te concentreren. De schaalvergroting en de enveloppe-financiering vereisen wel een soepeler personeelsbeleid en een beter management. *Deregulering* houdt immers zelfdiscipline in want met de globale enveloppe moeten zowel personeels- als werkingskosten betaald worden.

De *enveloppe-financiering* is een prikkel voor beheersbare schaalvergroting. Instellingen met 4000 tot 6000 studenten krijgen een optimale financiering. Op deze wijze voorkomt men ook echte mastodont-hogescholen.

Spanningen

Betaalbare kwaliteit omvat *kwaliteitszorg en -bewaking*. Hiervoor zouden, net als bij de universiteiten, *visitatiecommissies* kunnen instaan.

Het hoger onderwijs van het korte type krijgt een nieuwe organisatie in studiegebieden, opleidingen en opties, met de mogelijkheid tot voortgezette opleidingen. Nieuw in het voorstel van decreet is dat nu ook de opleiding in de *kunsten* integraal in het hoger onderwijs wordt opgenomen.

Het ontwerpdecreet roept onvermijdelijk spanningen op. De universiteiten willen tegenover de hogescholen hun eigenheid bewaren. De hogescholen mogen, volgens rector *Dillemans* van de KU Leuven, het schaarse geld voor wetenschappelijk onderzoek niet afsnoepen van de universiteiten. In het HOBU vraagt men zich af of de tewerkstelling van de vastbenoemde lesgevers niet in gevaar komt. Artikel 204 van het ontwerpdecreet beperkt het aantal vastbenoemden tot ten hoogste 64 % van het onderwijzend personeel. Nu is dat 80 %. Benoemingen en ontslagen hangen trouwens voortaan af van de autonome beslissingen van de directie van de hogeschool zelf.

De enveloppe wordt nog niet dichtgeplakt. De vakbonden stuurden het ontwerp al bij. Daardoor komt er in het schoolbestuur een *tegenmacht*. Onderhandelingscomités bespreken samen met het bestuur de arbeidsvoorwaarden, de vakantieregeling inbegrepen. De vakbonden betreuren het invoeren van de enveloppefinanciering. De socialistische en liberale vakbond blijven op het gevaar van de *politisering* wijzen in de officiële hogescholen omdat het verkozen personeel onvoldoende aanwezig is in de bestuursorganen. Dra stoppen ook de Vlaamse Onderwijsraad (VIOR), de Sociaal Economische Raad van Vlaanderen (SERV) en de Raad van State hun advies nog in de HOBU-enveloppe. ■

Er komen minder maar grotere hogescholen.

blijven nog zes autonome officiële instellingen over: twee in Oost-Vlaanderen en één in elke andere provincie. In het vrije net onderhandelt men nog over de fusies. Deze fusie-operatie is wellicht niet eenvoudig, omdat instellingen met een verschillende schoolcultuur onder één enkel administratief bestuur komen. Daarenboven liggen de afdelingen vaak verspreid over een hele provincie.

Meer neuzen geteld. De eerste telling in het onderwijs bevestigt de trend van vorig jaar. Er zijn dit schooljaar meer kleuters (+2,09 %), minder leerlingen in het lager onderwijs (-1,31 %) en meer scholieren in het secundair onderwijs (+0,69 %) in vergelijking met september 1992. In concrete getallen: kleuteronderwijs 218.905 kopjes, lager onderwijs 395.786 koppen, secundair onderwijs 435.918 en buitengewoon onderwijs 36.297 leerlingen. Dat geeft een algemeen totaal van 1.086.906 leerlingen in het basis- en secundair onderwijs tegenover 1.083.746 in september 1992.

JOURNAAL

Vrouwvriendelijk. Het voorontwerp van decreet op de hogescholen in de Vlaamse Gemeenschap werd gewijzigd. Dat gebeurde na onderhandelingen met de vakbonden. De financiering van hogescholen met een aantal tussen 4000 en 6000 studenten ligt nu op een platform. Ongeacht of ze nu 4001 of 5999 studenten hebben, worden ze gelijk gefinancierd. Er werd daarenboven een vrouwvriendelijke maatregel doorgedrukt. Voordat elke hogeschool zijn eigen financieringsenveloppe krijgt stopt men een som in een globale pot om de zwangerschapsverloven te betalen. Zo belast de aanwezigheid van vrouwelijk personeel de instelling niet meer. Of om het met de woorden van de onderwijsminister te zeggen: «Minder-zwangere hogescholen zijn solidaire met de meer-zwangere.»

Recyclage. In de eerste graad van het Franstalig secundair onderwijs leggen vanaf volgend schooljaar de scholieren nog enkel een examen af aan het eind van het tweede jaar. Om die operatie voor te bereiden moeten alle betrokken leraars twee dagen bijscholing volgen. Ook de directeurs en de inspecteurs krijgen een recyclage.

Minder banen. In het secundair onderwijs veroorzaakten de inkrimping van de minimumpakketten en de toepassing van 98 % van het aanwendingspercentage een verlies van 1026 voltijdse banen. In de praktijk verliezen zowat 2000 leraars uren. Op 1 september gingen ook nog 363 leraars met pensioen.

Ouders gestraft. De *Interministeriële Conferentie voor het Migrantenbeleid* keurde een actieplan goed. Dat dient om in het Brusselse het schoolverzuim bij migrantenjongeren te bestrijden. Naar schat-

ting zijn 10.000 leerplichtige kinderen ofwel niet ingeschreven ofwel regelmatig afwezig. Waar medewerking van de ouders uitblijft worden sancties overwogen. Zo zouden ze geen kinderbijslag meer krijgen.

Magere schoolkoe. De *Europese Gemeenschap* bezuinigt vanaf volgend jaar op de uitgaven voor schoolmelk. Zo'n 31 miljoen leerlingen van de basisschool en het secundair onderwijs profiteerden van dit gesubsidieerde melkrietje. Maar sinds 1980 zijn de kosten verviervoudigd. Dit jaar zou de regeling zowat 8 miljard uit de EG-begroting opslokken. Dat is te veel vonden de ministers van landbouw. De steun voor de melkbedeling wordt van 125 % van de richtprijs teruggebracht tot 95 %.

Vrouwen jonger, mannen ouder. Het gros van het mannelijk personeel in het Vlaams onderwijs is tussen 31 en 55 jaar oud. De vrouwen tussen 26 en 45. In het basisonderwijs is het vrouwelijk onderwijzend personeel opmerkelijk jonger, tussen 21 en 45 jaar, terwijl de leeftijds piramide van de mannen er het breedste is tussen 41 en 50 jaar. Het basisonderwijs bestaat uit 76 % onderwijzeressen en 24 % onderwijzers. In het secundair onderwijs zijn de geslachten min of meer gelijk verdeeld.

Gebuisd. Van de studenten die nu na het secundair onderwijs naar de universiteit gaan mislukt 57 %. Daarom pleit

Geven en nemen. Volgend jaar beschikt onderwijs over 218,2 miljard beleidskredieten. Hiervan gaan 169,6 miljard naar lonen, 20 miljard naar werking, 20 miljard naar universiteiten en 8,3 miljard naar diversen. Dat is in het totaal 6,7 miljard meer dan dit jaar en 17,2 miljard meer dan in 1992. In de rubriek lonen zijn de grootste stijgers inspectie (+10 %) en kunstonderwijs (+11 %). De rubriek werking heeft als grootste daler de sociale sector HOBV (-25 %). Stijgers zijn zeevaartonderwijs (+443 %) en inspectie (+16,5 %). In de rubriek universiteiten wordt 27 % minder aan fundamenteel onderzoek uitgegeven. Als stijgers vallen in de rubriek diversen op: algemeen onderwijs en vorming (+9,5 %), voorrangbeleid (+4,5 %) en studietoelagen (bijna 3 %). Dalers zijn afstandsonderwijs (-1 %) en leerlingvervoer (-4 %).

de *Contactgroep Academisch Onderwijs* van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (NFWO) voor de invoering van maturiteitstoetsen. Professor *Piet Janssen* van de KU Leuven werkte zo'n toets uit voor psychologie. Hij beschouwt de toets als een niet-bindend advies en hoopt op meer zelfselectie van de student. Wel zouden studiebeurzen en andere financiële voordelen eraan gekoppeld kunnen worden. Intussen zakten de slaagcijfers aan de KU Leuven tijdens het academiejaar 1991-92 naar een dieptepunt. Van alle eerstejaars slaagden nog geen 45 % (vroeger 48 %), in de humane wetenschappen 40 % (vroeger 44 %), in de medische wetenschappen 48 % (vroeger 56 %) en in de exacte wetenschappen 55 % (vroeger 56 %).

Gratis is duur. Bij onze Franstalige burenen tasten de ouders ook in de beurs voor schooluitgaven: gemiddeld 5167 frank per jaar in het kleuteronderwijs, 10.888 frank in het lager en 18.044 frank in het secundair onderwijs. In Vlaanderen betalen de ouders gemiddeld 3611 frank voor een schoolgaande kleuter en 8039 tot 10.286 frank voor een lagere-schoolkind. In het Vlaams secundair onderwijs zijn de gemiddelde kosten 15.632 frank per scholier. De verschillen tussen de scholen zijn evenwel indrukwekkend. In de ene school betalen ouders 7500 frank en in een andere 24.000 frank.

Uitgezonden. Afgestudeerde mannen hoger secundair technisch en beroeps vinden opvallend veel werk via een uitzendkantoor. Eén op de vijf geraakt hiermee aan een eerste job. Bij de vrouwelijke collega's is dit één op de elf. Dit constateerde *Jan Denys* van het Hoger Instituut voor de Arbeid na een steekproef in het Leuvense. Volgens hem groeit in deze tijd van recessie de interesse voor een interim-job. Maar interimjobs blijken minder dan gemiddeld aan te sluiten bij de gevolgde studierichting. Dit wijst duidelijk op een tweede keuze bij het zoeken naar een baan.

Regent. Zolang de discussie over het nieuw perspectief van het lerarenambt niet afgerond is, omschrijft het aangepast ontwerpdecreet op de hogescholen de regent als een *geaggregeerde voor het lager secundair onderwijs*. Voorlopig blijft alles dus bij het oude. Zowel de huidige als de kandidaat-regenten behouden hun onderwijsbevoegdheid in de eerste en tweede graad. Meer daarover op p. 24.

KLASSE

EEN, TWEE, DRIE...MARS **a**

Wat maakt de aarde zo speciaal dat er blijkbaar enkel hier leven voorkomt? Is er elders in het heelal leven mogelijk? Welke acties heeft men al ondernomen om met andere levensvormen in contact te komen? In het **Europlanetarium** kunt u met uw leerlingen de prachtige sterrenhemel boven Vlaanderen en de rest van de wereld ontdekken. Een ultramoderne audio-visuele installatie brengt u samen met *Dirk Frimout* aan boord van de Space Shuttle. U beleeft een spannende ontdekkingstocht naar onze burenen in het zonnestelsel, u maakt kennis met het fenomeen meteorieten en u bekijkt enkele sterrenbeelden die onze nachtelijke sterrenhemel sieren.

Een bezoek aan het Europlanetarium duurt zo'n anderhalf uur. U kunt het gemakkelijk combineren met tal van andere attracties in de provincie Limburg. De Educatieve Dienst staat trouwens tot uw dienst om een **speciaal programma** voor uw bezoek samen te stellen.

De toegangsprijs bedraagt 70 fr. per leerling. Enkele keren per jaar verschijnt een **infoblad voor leerkrachten** waarin wat dieper wordt ingegaan op items als eclipsencyclus, remote sensing enz. Als u uw naam en adres doorgeeft krijgt u dit gratis thuisbezorgd.

GRATIS TOEGANG

Wie zich als leerkracht meldt (met de groeten van **KLASSE**) mag tot eind januari gratis binnen in het Europlanetarium. Er zijn voorstellingen op woensdag (15 u. en 16 u. 30), vrijdag (20 u.) en zondag (15 u. en 16 u. 30). Reserveren is wenselijk.

STERRENKIJKDAG

Op 23 november verwachten alle volkssterrenwachten u voor een blik in de ruimte. Voor adressen en uren belt u 089-35 27 94 (Limburg), 03-455 24 93 (Antwerpen), 09-264 47 75 (Oost-Vlaanderen) en 050-39 05 66 (West-Vlaanderen).

Europlanetarium - Educatieve Dienst - Kattevennen 19 - 3600 Genk - ☎ 089-35 27 94

RECENT ONDERZOEK **a**

Uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs (Fonds voor Kollektief Fundamenteel Onderzoek - Ministerieel Initiatief). U kunt bij de onderzoekers zelf een exemplaar bestellen.

• **De mythe van het tweede diploma? Exploratief onderzoek naar de deelname aan post-graduate studies, aangepaste onderwijsorganisatie in het licht van wijzigende tewerkstellingsmogelijkheden (FKFO-MI-project nr. 90.15)**

Onderzoek door F. Van Holen (promotor; prof. dr. A. Libotton) - VUBrussel - Faculteit voor Psychologie en Opvoedkunde - Eenheid Onderwijskunde - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - ☎ 02-641 26 27

• **Opvang van en onderwijs aan eerstejaarsstudenten aan de Vlaamse universiteiten. Een evaluatief overzicht (FKFO-MI-project nr. 91.03)**

Onderzoek gecoördineerd door I. Jacobs (interuniversitaire stuurgroep o.l.v. prof. dr. J. Heene) - Vlaamse Interuniversitaire Raad - Egmontstraat 5 - 1050 Brussel - ☎ 02-512 91 10

• **Vergelijkend onderzoek naar de systemen**

van kwaliteitszorg in het hoger onderwijs in Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk (FKFO-MI-project nr. 92.10)

Interuniversitair project in het kader van NFWO Contactgroep Academisch Onderwijs - Onderwijs uitgevoerd door dr. C. Nelissen, met de medewerking van M. Bronders (promotor; prof. dr. R. Dejaegere) - VUBrussel - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - ☎ 02-641 20 77

PAROLE À DEUX **s**

Het zesde **Spreekvaardigheidstomooi Frans als vreemde taal** komt eraan. De wedstrijd is voorbehouden aan leerlingen van de derde graad secundair onderwijs. De leerlingen nemen per twee deel, maximum drie duo's per school. De wedstrijd bestaat uit twee delen: de **uiteenzetting** van een standpunt (het onderwerp is vrij) en de **verdediging** (beantwoorden van vragen van publiek en jury). Beide deelnemers moeten in beide gedeelten evenredig aan bod komen. De nadruk ligt wel op de spreekvaardigheid, de overtuigingskracht, het vast in de schoenen staan. Op het tweede gedeelte staan dan ook meer punten.

Inschrijven kan tot 14 januari. Op 2 en 9 februari zijn er regionale schiftingsproeven en op 2 maart vindt de finale plaats in Antwerpen.

Centrum voor Didactiek - Sectie Frans - Prinsstraat 13 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-220 46 80

IN 2000 BEN IK GROOT **b**

Alle kinderen van de vijfde en zesde klas kunnen meedoen aan de **verhalenedwedstrijd** van ECI. De opdracht is een verhaal van maximum twee handgeschreven bladzijden over het onderwerp *In 2000 ben ik groot*. Deelnemen is gratis en voor elke deelnemer stort ECI 25 fr. op de rekening van *Unicef* voor een gezondheidsprogramma in Vietnam. Tot 15 december kunnen uw leerlingen nog verhalen opsturen. De vijftig beste inzenders komen samen op een kinderfeest op 29 mei 1994. De eerste prijs is een reis naar Disneyland (Verenigde Staten) voor de winnaar en zijn/haar ouders.

ECI-verhalenedwedstrijd - Plantin en Moretuslei 220 - 2018 Antwerpen 1 - ☎ 03-235 76 60

NIET WAT JE ZIET **s**

Kijken naar en spreken over **moderne kunst** staat centraal in de mobiele schooltentoonstelling *Je ziet niet wat je ziet*. U kunt de tentoonstelling naar uw school halen en *De Kunstbank* organiseert er ook **rondleidingen** bij. Daardoor worden de leerlingen actief betrokken (o.a. met een creatieve wedstrijd). Dit project is opgenomen in de *Dynamo 2-catalogus* (nr. 26).

U kunt ook workshops en lezingen organiseren. In de **workshops** leert *Idriz Jossa* uw leerlingen t-shirts bedrukken, van ontwerp tot eindfase. In drie sessies van drie uur maken ze zo ook kennis met de wereld van de beeldtaal. *Malou Swinnen* schetst in haar **lezing** de geschiedenis en problematiek van de portretfotografie aan de hand van foto- en videomateriaal. De lezing duurt anderhalfuur voor maximum 25 leerlingen.

Op 11 en 12 december houdt de Kunstbank zijn jaarlijkse **opendeur**. U hoort dan ook meer over nieuwe projecten die op stapel staan.

De Kunstbank - Lydia Andries - Vaartstraat 30 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 31 23

NAMASTE NEPAL **s**

In *Namaste Nepal!* -wat betekent «gegroet Nepal»- lezen we het reisverslag van acht leerlingen (Wereldklassers uit het Zeelyceum in Den Haan) die ter plaatse op verkenning gingen. Zij vertellen over het **dagelijks leven en overleven** van hun leeftijdgenoten: vooral de meisjes hebben het niet makkelijk in deze mannenmaatschappij. De brochure is gratis verkrijgbaar op schriftelijke aanvraag.

Algemeen Bestuur Ontwikkelingssamenwerking - Informatiedienst - Marsveldplein 5 bus 57 - 1050 Brussel

ABS-SYSTEEM

Bij elke tip in het katern vindt u een letter: **a**, **b** of **s**. Dat verwijst naar de specifieke doelgroep van het idee. **a** staat voor algemeen, **b** voor basisonderwijs en **s** voor secundair en hoger onderwijs. Zo vindt u snel uw weg in het grote aanbod.

• IN DEPOT - UIT DEPOT: VAN 13/11 TOT 30/1

Het museum toont zijn vaste collectie kunst uit de 19de en 20ste eeuw.

De toegang is gratis voor het basisonderwijs. Leerlingen secundair onderwijs betalen 50 fr. Een rondleiding kost 2500 fr. voor een groep van maximum 20 leerlingen. Er zijn ook museumlessen en -ateliers gepland (1000 fr. voor maximum 20 leerlingen).

Koninklijk Museum voor Schone Kun-

sten - L. de Waelplaats - 2000 Antwerpen - ☎ 03-238 78 09

• DE AREND EN DE ZON: TOT 19/12

De centrale tentoonstelling van Europalia 93 Mexico overloopt 3000 jaar Mexicaanse kunst: van Olmeken over Zapoteken, Totonaken, Mayas, Tolteken, Mixteken en Azteken tot de 19de en 20ste eeuwse kunstenaars en fotografen. Een rijk en gevarieerd overzicht. De toegang bedraagt 80 fr. per leerling. Een geleid bezoek kost 1200 fr. per klasgroep.

Paleis voor Schone Kunsten - Ravensteinstraat 23 - 1000 Brussel - ☎ 02-507 84 69

• BRUSSEL VAART: VAN 13 TOT 28/11

Ergens onder Brussel vloeien twee kanalen samen. De tentoonstelling belicht de geschiedenis van deze kanalen, de industrialisatie in de 19de eeuw én de toekomstplannen. Er zijn themastands over sluisen, vaartuigen, sociaal leven enz. Er zijn rondleidingen voor de derde graad lager onderwijs en voor de eerste drie jaren secundair onderwijs. Daarbij is ook educatief lesmateriaal voorzien. De prijs voor dit alles is 60 fr. per leerling.

Gemeenschapscentrum De Linde - Bart Van Herck - Cortenbachstraat 7 - 1130 Haren-Brussel - ☎ 02-242 31 47

• TECHNOLOGIE IN DE KUNST: TOT 31/12

Bij het bewaren, beveiligen, presenteren en creëren van

CHARTA 91

Voor een nieuw onderwijsplan is een open Charta-forum rond onderwijsdemocratisering, verdraagzaamheid, antiracisme en mondiale vorming. Het forum richt zich tot leerkrachten, studenten en scholieren van alle netten en van alle studieniveaus in Vlaanderen. Op het programma staan toneel (*Sneeuw van K. De Feyter*, voor 14-plussers), debatten over de kwaliteit van ons onderwijs en over non-discriminatie, een workshop (educatieve ateliers in democratie) en de presentatie van het Charta-manifest. Er zijn permanente informatiestands en er is kinderopvang.

Het Charta-forum vindt plaats op 20 november in Sint-Niklaas. De toegangsprijs bedraagt 150 fr. voor leerkrachten en 100 fr. voor scholieren.

Charta 91 - Walter Lotens - Grétrystraat 2C - 2018 Antwerpen - ☎ 03-239 54 90

TONEEL OP SCHOOL

• ZELF «AJAX» SPELEN

Dit is een eenakter van 45 min. over de machts-honger en hebberigheid van Odysseus versus het rechtvaardigheidsgevoel en de droom van Ajax. Leraar Danny Pleumeekers schreef het voor leerlingen van 12 tot 14 jaar. U kunt

makkelijk heel de klas bij de encenering betrekken. De tekstbrochure kost 30 fr.

Vereniging Vlaamse Leerkrachten - Zwijgerstraat 37 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-237 65 59

• HOUDBAAR TOT DONDERDAG

De acteurs spelen een hele reeks botsingen uit, zonder pasklare antwoorden, maar vooral via rechtstreekse dialoog. Het stuk gaat over mensen die toevallig met elkaar geconfronteerd worden. Misschien komen ze zelfs in conflict met het publiek. Dit publiek bestaat bij voorkeur uit leerlingen van 14 tot 16 jaar, maximum 200 per opvoering. Er is ook een begeleidingsmap voor de leerkracht beschikbaar. De uitkoopsom bedraagt 19.000 fr.

Theatergezelschap Maria Verstappen - Kalliope FV - Moonsstraat 24 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-238 44 55

VERKEERSBORDEN

Op het verkeersbordenvel staan vijf borden. Ze zijn niet ingekleurd en u kunt ze makkelijk kopiëren naar een A4-blad. U kunt één gratis exemplaar aanvragen. U beschikt zo over goedkoop illustratiemateriaal én u kunt de borden (als u ze op een stevige ondergrond kleeft) ook gebruiken voor praktische verkeersoefeningen. Verkeerspedagogisch Instituut - Spinnersstraat 29 - 8800 Roeselare - ☎ 051-21 04 17

kunst worden steeds meer nieuwe technologieën gebruikt: camerabewaking, toonkasten met vochtigheidsregeling, digitale technologie in muziek en fotografie, CAD-CAM-toepassingen in de architectuur. Deze tentoonstelling toont zelfs de toekomst: jonge kunstenaars werken vanuit Antwerpen via een PC-modemverbinding met een weefgetouw in Deerlijk.

De tentoonstelling is vrij toegankelijk. Na afspraak is zelfs het geleid bezoek gratis.

KB-Technocentrum - Galerij KB-Toren - Eiermarkt - 2000 Antwerpen - ☎ 03-202 96 30

• VIJF MILJARD MENSEN

Onder het motto «allemaal anders, allemaal familie» is deze tentoonstelling gewijd aan de biologische verscheidenheid van

de menselijke soort en de genetische grondslagen van deze verscheidenheid. Deelthema's zijn de grote variatie aan lichaamskenmerken, de genetische lotto, de evolutie, biologie en cultuur enz. De toegangsprijs bedraagt 100 fr. per leerling. Een geleid bezoek kost 1200 fr. voor een groep van maximum 15 leerlingen (één begeleider gratis). Over het pedagogisch project *Bio Post* leest u meer elders in dit katern.

Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen - Educatieve Dienst - Vautierstraat 29 - 1040 Brussel - ☎ 02-627 42 52

• ANDREAS VESALIUS: TOT 5/12

Brusselaar Andries van Wezel of Andreas Vesalius staat symbool voor het ontluiken van het wetenschappelijk denken in de 16de eeuw. De tentoonstelling spitst zich toe op het experiment en het onderwijs in de anatomie. Pedagogische panelen illustreren de overgang van de scholastiek naar observatie en experiment.

De toegang is gratis. Een geleid bezoek kost 1000 fr. voor een groep van maximum 25 leerlingen.

Koninklijke Bibliotheek Albert I - Educatieve Dienst - Keizerslaan 2 - 1000 Brussel - ☎ 02-519 53 71

JONGE ONDERZOEKERS

S

Bio Post is een onderzoekpakket voor leerlingen van 12 tot 16 jaar. Ze **corresponderen in klasverband** met een wetenschappelijk onderzoeker op basis van twee onderzoekschriftjes. De leraar fungeert hierbij als tussenpersoon. Het thema sluit aan bij de vakken biologie, aardrijkskunde, geschiedenis/sociale vorming, moraal/godsdienst en Nederlands. De leerlingen gaan op zoek naar de biologische variabiliteit van de menselijke soort in tijd en ruimte en naar de genetische basis hiervoor. Dit project is opgezet n.a.v. de tentoonstelling *Vijf miljard mensen: allemaal anders, allemaal familie* in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN)(zie ook Zeker Zien).

Elke deelnemende leerling krijgt twee onderzoekschriftjes, één in november en één in februari. Daarin vinden de leerlingen informatie én opdrachten. Voor de leraar is er ook een handleiding met meer achtergrondinformatie, een reeks aanvullende thema's, experimenten en activiteiten. De leerlingen corresponderen met een wetenschappelijke peter over de experimenten en de bereikte resultaten. Hij geeft tips wanneer de leerlingen vastlopen en evalueert de resultaten. In mei wordt het project afgesloten met een slotdag, een multicultureel feest, waarop alle inzendingen getoond worden. De leerlingen werken er o.a. met hun peter aan een laatste opdracht.

Deelnemen kost 350 fr. per leerling. Daarvoor krijgen ze twee onderzoekschriftjes, gratis toegang tot de slotdag, een gratis bezoek aan de tentoonstelling én post van hun peter. Wie

héél snel telefonisch inschrijft mag nog meedoen met dit project!

Focus Research - Bio Post - Triomflaan 63 - 1160 Brussel - ☎ 02-646 75 53 - de tentoonstelling loopt in het KBIN - Vautierstraat 29 - 1040 Brussel - ☎ 02-627 42 52

KLASSE SERVICE

a

• ZUID-OOST-ENGELAND

Studiereizen voor het (hoger) secundair onderwijs naar Londen, East Sussex, Kent en West Sussex. Er zijn enkele basisprogramma's, maar op verzoek kunt u uw eigen programma helpen opstellen. U verblijft in gastfamilies en per 10 leerlingen kan één leerkracht gratis mee.

Pat Moss Educational Visits - The Old Warehouse - Western Road - Shoreham by Sea - West Sussex BN 43 5WD - Engeland - ☎ 00-44-273-441 211

• PARTNERSCHOLEN GEZOCHT

In het oostelijk deel van Duitsland (de vroegere DDR) bestaat grote belangstelling voor uitwisselingen met scholen uit andere Europese landen. Hieronder vindt u een aantal mogelijke partners voor uw school.

- Ernst-Barlach-Gymnasium - Dr. Kohlhagen - Tols-toiweg 15 - D-18273 Güstrow - Duitsland

- Gymnasium III - Hr. Ober-Blöbaum - Dr. T. Neubauer Str. 2 - D-16303 Schwedt/Oder - Duitsland - ☎ 00-49-3332-22221

- Gymnasium II - Hr. Meissner - Dr. W. Kulz-Viertel 1 - D-16303 Schwedt/Oder - Duitsland - ☎ 00-49-3332-32200

- Gesamtschule I mit gymnasialer Oberstufe - M. Verch - D-17291 Prenzlau - Duitsland - ☎ 00-49-3984-2602

ALGEMEEN

• KINDEREN IN HUN TEKENINGEN

Wat leren tekeningen ons over de persoonlijkheid en de gevoelens van het kind? Een overzicht van de verschillende psychologische benaderingen en nieuwe inzichten.

De psychologie van kindertekeningen - G.V. Thomas & A.M.J. Silk - Swets & Zeitlinger - Antwoordnummer 202 - 2160 VB Lisse - Nederland - ☎ 00-31-2521-35111 - 180 blz. - ± 550 fr.

ZEKER LEZEN.

• DE SPELLENSPECIALIST

Leerkracht *Piet Notebaert* testte meer dan 240 gezelschapsspellen. Met de selectielijsten kunt u zelf een **verantwoorde speeltheek** opbouwen. De originele beoordeling loopt van één (ga liever bij de burens spelen) tot vier hartjes (verslavingsgevaar).

Gids Gezelschapsspellen - Piet Notebaert - Brugeoisestraat 11 - 8310 Brugge - ☎ 050-35 93 07 - 250 fr.

• ZITTENBLIJVEN

In een nieuwe publikatie maakt de VIOR een analyse van het zittenblijven in Vlaanderen. Daarna schetst dit cahier een projectmatige aanpak van het probleem en een reeks essentiële aandachtspunten hierbij.

Zittenblijven in het basisonderwijs en in het secundair onderwijs. Advies van de Vlaamse Onderwijsraad - VIOR - Jozef II-straat 68 - 1040 Brussel - ☎ 02-231 00 17

BASISONDERWIJS

• KINDERVERSIES

Tekenares *Guusje Slegers* verzamelt kinderversjes en maakt er prachtige, eigentijdse illustraties bij. Een kijk- en voorleesboek voor kleuter- en lagere school.

Daar vaart een man op zee/Een koetje en een kalfje/Een aapje wou eens lollig zijn - Guusje Slegers - Helmond/Standaard Uitgeverij - ☎ 03-239 59 00 - 3 x 64 blz. - 3 x 290 fr.

• JONGE WETENSCHAPPERS

Een vulkaan doen uitbarsten, om een hoekje kijken, je eigen ogen ontdekken, een elektromagneet bouwen: 101 boeiende en grappige proeven die jongeren vanaf 8 jaar zelf kunnen uitvoeren.

101 verrassende proeven - Neil Ardley - Standaard Uitgeverij - ☎ 03-239 59 00 - 128 blz. - 695 fr.

• SAMEN AAN DE SLAG

Meer dan 400 praktische spelletjes, activiteiten en versjes voor leerkrachten die hun leerlingen willen helpen bij het spelend verkennen van de wereld om hen heen. Alle materiaal vindt u

a

gemakkelijk in en rond de school.

Samen spelen, samen leren - Melanie Rice - Helmond/Standaard Uitg. - ☎ 03-239 59 00 - ± 795 fr.

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

S

• VIJF JAAR LATER

Ze studeerden af in '86 en '87. Vandaag werkt 55 % in de particuliere sector, 26 % in overheidsdiensten en 18 % in de gezondheids-, welzijns- en sociaal-culturele sector. Van de voltijdse werkers verdient 88 % meer dan 60.000 frank per maand, 80 % meer dan 70.000 fr. en bijna één op drie meer dan 100.000 fr.

Hierbij is een groot verschil tussen mannen en vrouwen. Ruim 20 % van de afgestudeerden wil liefst van job veranderen. Deze nieuwe brochure schetst een boeiend (cijfer)beeld van de eerste jaren van de carrière van pas afgestudeerden.

Follow-up van KULeuven-afgestudeerden na vijf jaar - Diane Smedts - Dienst voor Studie-advies KUL - Atrechtcollege - Naamssestraat 63 - 3000 Leuven - ☎ 016-28 43 11 - 42 blz. - 120 fr.

• WETENSCHAP VOOR JONG EN OUD

Nog een nieuwe Ooggetuigen-reeks! *Ooggetuigen Exact* brengt de **wetenschappelijke ontdekkingen en uitvindingen** die onze wereld en onze waarneming van deze wereld hebben veranderd. Er komen nog delen bij.

Elektriciteit - Steve Parker / *Materie* - Christopher Cooper - Standaard Uitg. - ☎ 03-239 59 00 - 2 x 63 blz. - 2 x 495 fr.

• POËZIE UIT HET BOEK

De auteurs tonen hoe gezond, boeiend en gevarieerd de hedendaagse poëzie is. Ze beginnen met jonge, onbekende dichters en gaan dan pas naar gevestigde waarden; *Gezelle* en *Co* vinden we achteraan. Het boek is bedoeld voor de derde graad en er is ook een handleiding voor de leerkracht (prijs nog niet bekend).

InVers - Erik Heyman, Koen Stassijns & Ivo van Strijtem - Standaard Educatieve Uitgeverij - ☎ 03-239 59 00 - 204 blz. - 495 fr.

• ALLES VOOR DE STUDENT

De papiermolen, studeren, op kot, op en rond de campus, privileges van studenten én een reeks praktische tips; dat is de inhoud van het tweede studentenboek. Het brengt de (kandidaat)student zo snel mogelijk bij de gewenste informatie.

Studentikoos - Kurt de Gendt - Berthoutstraat 16 - 2600 Berchem - ☎ 03-239 31 06 - 192 blz. - 200 fr.

b

TWAALF ROND DE TAFEL

a

Uw klas is een soort afspiegeling van de rassenproblemen in de maatschappij en u hebt daar als leerkracht niet meteen een antwoord op. Of u zoekt naar inzichten in de inhoud en methodiek van de verschillende werkvormen. De Stichting-Lodewijk de Raet heeft voor u misschien een oplossing klaar. Zij organiseert immers geregeld cursussen over *Werken aan een betere relatie in multiculturele klassen* en *Mijn methodische werkvormen efficiënt gebruiken*. Zodra een groep van minimum twaalf belangstellenden is samengesteld kan zo'n cursus van start gaan. De praktijk van elke dag in uw klas en de problemen die er zich voordoen zijn dan het uitgangspunt van de cursus.

Stichting-Lodewijk de Raet - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11

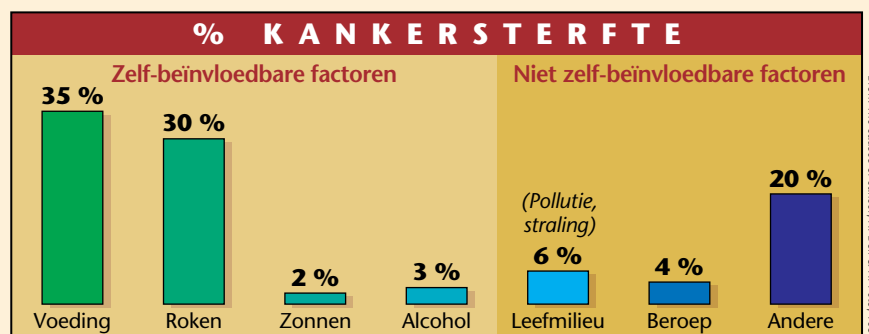
JIJ EN KANKER

a

De brochure *Jij en kanker* geeft tips om elke dag iets te doen om kanker te vermijden: niet of

minder roken, smakelijk en tóch gezond eten enz. Zeventig procent van de kans op kanker kunt u namelijk zelf beïnvloeden; roken en voeding samen zijn goed voor 65 % van de kankersterfte. U kunt de brochure gratis en onbeperkt aanvragen.

Vlaamse Kankerliga - Koningsstraat 217 - 1210 Brussel - ☎ 02-225 83 02 en *Kom op tegen kanker* - Adolf Maxlaan 55 bus 2 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 62 99

Bron: The causes of cancer, R. Doll & R. Peto, 1982

WERELDBOOT

Kinderen afkomstig uit alle hoeken van de wereld bevaren de wereldzeeën op zoek naar leeftijdgenoten in de Derde Wereld. Het videomagazine *De Wereldboot* komt tweemaal per jaar in uw klas aanmeren. Het geeft leerlingen van de tweede en derde graad een beeld van het leven in een ontwikkelingsland. Niet de armoede staat daarbij centraal, wél het **gewone dagelijkse leven**.

De drie eerste afleveringen spelen zich af in Turkije, Vietnam en Jemen. Elk half jaar komt er een nieuwe aflevering bij. Ze kosten ongeveer 450 fr. per stuk (550 fr. vanaf 1 januari). De voorganger van de *Wereldboot* heette *Uit de bol*: van deze serie zijn nog steeds 11 afleveringen verkrijgbaar tegen dezelfde prijs.

Voorlichtingsdienst Ontwikkelingssamenwerking van het ministerie van Buitenlandse Zaken - Postbus 20061 EB Den Haag - Nederland - ☎ 00-31-70-348 41 84

BOEKEN VOOR DE FEESTEN

Sinterklaas en Kerstmis staan voor de deur. Tips voor mannen met baarden.

• **Het grote boek voor Sinterklaas/Het grote boek voor Kerstmis** - Anne Takens - Van Holkema & Warendorf/Standaard Uitg. - ☎ 03-239 59 00 - 128 blz. - 695 fr.

Een dubbel lees- en voorleesboek (vanaf 3 jaar).

• **Robin en Sinterklaas** - Sjoerd Kuyper - Leopold/Uitg. Singel 262 - ☎ 03-233 77 11 - 48 blz. - 199 fr.

Een voorleesboek vol humor (3 tot 6 jaar).

• **Vanilla P.** - Marc de Bel - Davidsfonds/Infodok - ☎ 016-22 87 44 - 140 blz. - 445 fr.

Schatrijke tiener beleeft een Kerst die ze niet licht zal vergeten (vanaf 11 jaar).

• **Dag Sinterklaas 2** - Hugo Matthysen - Dedalus - ☎ 03-233 77 11 - 32 blz. - ± 399 fr.

Wat doet de Sint met stoute kinderen? Wie betaalt al dat speelgoed? Waarom is Zwarte Piet zwart? Dit boek geeft alle antwoorden (vanaf 12 jaar).

• **En nu is het Kerstmis** - Desmond Morris - Van Holkema & Warendorf/Standaard Uitg. - ☎ 03-239 59 00 - 112 blz. - 395 fr.

Internationale folklore, traditie en symboliek rond de kerstviering (voor het hele gezin).

• **Wie de koek krijgt, wie de gard/Wat zijn uw takken wonderschoon!** - Ed van Eeden - De Boekerij/Standaard Uitg. - ☎ 03-239 59 00 - 72 en 64 blz. - 2 x 250 fr.

Twee leuke boeken over de geschiedenis van deze vieringen en de gebruiken errond (voor het hele gezin).

• **Prisma Kant-en-klare Sinterklaasgedichten** - Ron & Wim Schröder - Het Spectrum/Standaard Uitg. - ☎ 03-239 59 00 - 176 blz. - 295 fr.

Ruim 450 gedichten voor wie op 5 december weer tobt met rijm en ritme (voor het hele gezin).

PROMETHEUS

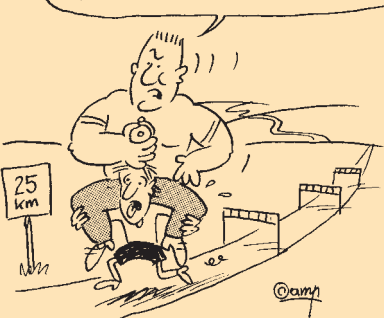
Theater Prometheus gaat met uw leerlingen op een speelse, creatieve en vooral professionele manier op zoek in de wereld van de literatuur en het theater. Uw leerlingen krijgen de kans om gedichten, verhalen en theater zélf actief te beleven. Het gezelschap biedt vier workshops aan die u gewoon op uw school kunt organiseren. U vindt hen ook in de *Dynamo2-catalogus* (nr. 61 en nr. 62).

FITTE JEUGD

Eurofit bestaat uit acht motorische tests, één uithoudingstest en drie lichaamsmetingen. Het is een gestandaardiseerde **testbatterij**, ontwikkeld door de Raad van Europa en toegepast in heel Europa. Bloso stelt **handboek en scorekaarten gratis** ter beschikking van alle leerkrachten lichamelijke opvoeding. De test wordt tweemaal per jaar afgenomen. Zo kan de leerkracht LO ook de ouders tijdig alarmeren als de score te laag ligt. Meer dan 1500 leerkrachten hebben reeds een bijscholing gevolgd. Is uw conditie goed genoeg om hen bij te houden?

Bloso - Koloniënstraat 31 - 1000 Brussel - ☎ 02-510 35 06

DE CONDITIE VAN DE LEERLINGEN GAAT ZIENDEROGEN ACHTERUIT...

Op een **theaterspeeldag** krijgen uw leerlingen theaterinitiatie in één (5000 fr.) of twee (7000 fr.) spelsessies van telkens twee lesuren. Het programma is geschikt voor leerlingen van 6 tot 16 jaar, maximum 30 deelnemers per sessie.

In de **gedichtenfabriek** duikt Mieke Felix samen met leerlingen van 12 tot 18 jaar naar de bron van alle literatuur, de oeroude mythes. Uw leerlingen moeten actief meewerken in twee sessies van 50 minuten. Het programma kost 7500 fr. (+ 8 fr./km) voor één groep (40 tot 70 leerlingen) en 12.500 fr. voor twee groepen op dezelfde dag.

Vertellingen Kahaani is een programma voor leerlingen van 6 tot 14 jaar. Mieke Felix biedt op dit ogenblik vier lange vertellingen aan (± 60 minuten per verhaal). Ze vertelt voor groepen van 40 tot 80 leerlingen, maximum drie groepen per dag. U betaalt 7000, 10.000 of 13.000 fr.

Er is ook nog de **theaterinitiatie**: vertrekkend vanuit literatuur, theater, poëzie, dans of plastische kunst zet Prometheus met uw leerlingen een groepswerking op waarbij het spel van de jongeren zelf centraal staat. Elke sessie duurt drie lesuren voor 10 tot 30 leerlingen. U betaalt hiervoor 7500 fr. + 8 fr./km.

Theater Prometheus - Tentoonstellingslaan 87 - 9000 Gent - ☎ 09-225 28 08

DE GROEIBOX

Vierentwintig kinderen tussen 9 en 12 jaar brachten ideeën rond democratie, mensenrechten en wereldvrede tot uiting in een **Groeibox tegen discriminatie, racisme en fascisme**. Het project werd opgezet in Freinetschool *De Buurt* en wordt **gratis uitgeleend** aan andere scholen.

In de Groebox zit een handleiding voor de leerkracht (boordevol tips, lesschema's, werkbladen enz.), een ruim aanbod aan boeken (gelezen en beoordeeld door de kinderen), een aantal video's, een diareeks, creatieve werkresultaten, actietips en ideeën voor uitstapjes enz. De bedoeling is dat u met dit materiaal aan de slag gaat, daarbij nieuwe ervaringen opdoet en deze ervaringen op uw beurt in één of andere vorm aan de Groebox toevoegt. De box zal daardoor groeien, en ook het aantal klassen dat opkomt tegen racisme en fascisme.

De Buurt - Ludo Merckx & Anne Vanquathem - Kartuizerlaan 20 - 9000 Gent - ☎ 09-225 06 44

ZON IN DE KLAS

Werkt uw klas ook met zonneënergie? Waarschijnlijk niet, maar met kant en klare lespakketten kunt u ze toch in de klas brengen. *De zon als bron* is bedoeld voor de derde graad van de lagere school. Het pakket bestaat uit een handleiding met kopieerbare werkbladen voor de leerlingen, actuele achtergrondinformatie en een video met o.a. praktische toepassingen van **zonneënergie** in Nederland en in Indonesië. Het pakket kost 385 fr., BTW en verzendingskosten niet inbegrepen.

Zonnestroom richt zich tot de eerste en tweede graad secundair onderwijs. Het pakket bestaat uit een handleiding, achtergrondinformatie, kopieerbare werkbladen en een video over **elektriciteit uit zonnecellen** en toepassingen in Nederland. Dit alles neemt één lesuur in beslag en kost 290 fr., BTW en verzendingskosten niet inbegrepen.

MEMO-Leuven - Media marketing organisatie - Groenveldlaan 3 bus 3 - 3001 Heverlee - ☎ 016-20 12 88

CURSUSSEN

ALGEMEEN

• BETER OMGAAN MET ONS GEHEUGEN

Ons geheugen optimaal doen functioneren: 5 avonden vanaf 18/11.
ONZE CULTUUR - ANDERE CULTUREN

ZEKER DOEN.

Limburgse Volkshogeschool - Geraetsstraat 25 - 3500 Hasselt - ☎ 011-22 76 24

• KOSMOGRAFIE

Drie lessen op 16, 23 en 30/11 die alle aspecten van de hemelmechanica verduidelijken.

Europlanetarium - Kattevennen 19 - 3600 Genk - ☎ 089-35 27 94

• OMGAAN MET CONFLICTEN

Een geweldloze aanpak waarbij niemand verliest of wint: 25/11 en 2/12 in Gent of 10 en 17/3 in Antwerpen.

Jeugd en Vrede - Van Elewyckstraat 35 - 1050 Brussel - ☎ 02-640 19 98

BASISONDERWIJS

• HOE MIEKE MOM HAAR MAFFE MOEDER VINDT...

Drie sessies over methodieken voor roldoorbreekende werken met lees- en spelmaterialen. Op 17 en 24/11 en 1/12.

Kempens Instituut voor Onderwijsbegeleiding - Patersstraat 26 - 2300 Turnhout - ☎ 014-41 00 92

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• GESCHIEDENIS

Het corporatisme: op 17/11 en 19/1.

KLASSIEKE TALEN

Thema geneeskunde: de pest (17/11); Politieke moord in de Annalen van Tacitus (Germanicus, Britannicus)(8/12).

LANDBOUWWETENSCHAPPEN

Op 1/12 is er de Postuniversitaire onderwijsdag: duurzame landbouw.

Departement voor Lerarenopleiding RUG - St. Pietersplein 5 - 9000 Gent - ☎ 09-264 35 48

• KUNSTGESCHIEDENIS: GRIEKENLAND

Drie sessies op basis van het leerplan geschiedenis eerste graad secundair onderwijs. Op 16, 23 en 30/11.

VIDEO-OPSTELLEN

Een nieuwe videoproduktie wil u aanzetten om audiovisuele media en de audiovisuele taal zelf te gebruiken in uw dagelijkse praktijk. De praktijkervaring voor de leerlingen en de interactie tussen inhoud, medium video en leerling staan hierbij centraal. *Video-opstellen* is trouwens een compilatie van 10 werkstukken van leerlingen uit de derde graad secundair onderwijs. Het project is een verdere praktische toepassing van de mogelijkheden van het vroegere *Schuim-project*.

Video + begeleidende brochure + diskette kosten samen 600 fr.

Centrum voor Onderwijsmedia - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 45 58

KLASSE-MENT

Veel lezers blijken een wedstrijdje in **KLASSE** wel op prijs te stellen. Dat leiden we alleszins af uit de vele inzendingen die we elke keer binnen krijgen. Er kan echter elke maand maar één winnaar zijn. Die krijgt een boekenbon ter waarde van 2000 fr., geschon-

a

MIGRANTEN OP SCHOOL

Ervaringen uitwisselen en ideeën en oplossingen aanreiken in verband met de culturele verschillen tussen Belgen en migranten tijdens en buiten het klasgebeuren. Op 16 en 23/11.

Kempens Instituut voor Onderwijsbegeleiding - Patersstraat 26 - 2300 Turnhout - ☎ 014-41 00 92

• WHAT MAKES ADVANCED LEARNERS TICK?

Wat willen gevorderde leerlingen? Meer van hetzelfde of iets totaal anders? Lezing op 24/11 voor leraars Engels derde graad secundair onderwijs en hoger onderwijs.

British Council - Jozef II-straat 30 - 1040 Brussel - ☎ 02-219 36 00

CONGRESSEN EN SYMPOSIA

ALGEMEEN

a

• EINDTERMEN WISKUNDE

Studiedag op 27/11 over de eindtermen voor het basisonderwijs, leergebied wiskunde: een aantal voordrachten en een forumgesprek. Voor leerkrachten basisonderwijs en eerste graad SO.

Vlaamse Vereniging Wiskunde Leraars - Elzenhoutstraat 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-449 24 42

b

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

s

• JONGEREN EN CULTUUR

Studiedag op 10/12 in Brussel.

CJP - Waterkrachtstraat 36 - 1040 Brussel - ☎ 02-230 95 70.

• RATIONEEL ENERGIEGEBRUIK DOOR WARMTE/KRACHT - KOPPELING

Studiedag op 15/12 over kleinschalige projecten die o.a. ook scholen kunnen toepassen.

Provinciale Industriële Hogeschool van West-Vlaanderen - Graaf Karel de Goedelaan 5 - 8500 Kortrijk - ☎ 056-21 54 65

• TEACHER EDUCATION FOR TEACHING YOUNG LEARNERS

Van 9 tot 20/4 in Twickenham, Engeland.

FACILITATION STYLES FOR TEACHER TRAINERS

Van 23/5 tot 4/6 in Hastings, Engeland.

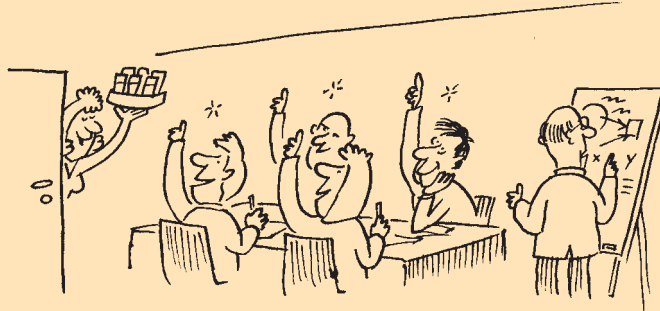
MANAGING THE TRAINING AND DEVELOPMENT OF HEADTEACHERS

Van 10 tot 22/4 in Bognor Regis, Engeland.

THE ENTREPRENEURIAL UNIVERSITY: MANAGING RELATIONS WITH INDUSTRY AND THE COMMUNITY

Van 14 tot 26/5 in Danbury Park, Essex, Engeland.

British Council - Jozef II-straat 30 - 1040 Brussel - ☎ 02-219 36 00

s

ken door de Standaard Boekhandel. Vermeld a.u.b. naam, adres, telefoonnummer én eventueel uw functie in het onderwijs.

Jan De Maeyer uit Vilvoorde wint de eerste boekenbon (opgave 1).

Oplossing opgave 2: Als u alle letters van het visitekaartje van GERARD SILO uit STADEN dooreenschudt krijgt u zijn beroep: GODSDIENST-LERAAR. De naam van de winnaar maken we volgende maand bekend.

Opgave 3: Als u in de volgende optelling alle woorden vervangt door een synoniem krijgt u een uitkomst waarmee in onderwijs leerlingen een venster op de wereld krijgen.

karakter
+ zeer vermogend
+ sigma
+ bekwaamheid
????????????????

We verwachten uw antwoord ten laatste op 26 november. De juiste oplossing én een nieuwe opgave vindt u in het volgende nummer van **KLASSE**.
Klasse(ment) - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

Standaard
Boekhandel

ZIEK EN (NIET) VERVANGEN

Er komt een nieuwe ziekte-regeling. Gaat er daarbij ook iets veranderen aan de regeling voor vervanging van een zieke collega?

Over de nieuwe regeling over afwezigheden wegens ziekte leest u meer in het Vizeer van dit nummer. De regeling voor vervanging van een zieke collega verandert niet. Een zieke leerkracht moet nog steeds meer dan 10 werkdagen afwezig zijn eer de school aanspraak kan maken op een bezoldigde vervanger.

Voor het buitengewoon en gewoon basisonderwijs wordt hierop een uitzondering gemaakt: er mag onmiddellijk een tijdelijke leerkracht aangesteld of aangevraagd worden in elke vestigingsplaats (wijkschool) van elke school, indien deze wijkschool slechts 1 of 2 kleuterklassen telt. Dezelfde regel geldt ook voor vervangingen in 1 of 2 lagere klassen, per wijkschool beschouwd. (Omzendbrief NO/100/PB/SA/1101 van 1/7/1981)

Tijdelijke vervangingen zijn ook niet mogelijk en worden niet bezoldigd of betaald indien de afwezigheid van het te ver-

vangen personeelslid begint na 31 mei of eindigt voor 1 oktober. (Omzendbrief O/14.5/SH/JS van 27/5/1986)

Uitzonderingen bevestigen altijd de regel. Neem daarom eerst het liefst contact op met het bevoegde werkstation.

BEKWAAMHEIDSBEWIJZEN

Alle informatie over de bekwaamheidsbewijzen voltijds secundair onderwijs, deeltijds beroepssecundair onderwijs en deeltijds secundair zeevisserij-onderwijs is beschikbaar op diskette of als losbladig boek. De diskettes bevatten reeds de bekwaamheidsbewijzen voor godsdienstleraars, zowel voor katholieke godsdienst als voor islamitische, joodse en protestantse godsdienst. Het boek bevat deze informatie niet.

Scholen die de oude diskettes bezaten hebben ondertussen de nieuwe versie gratis toegestuurd gekregen. Enkel wie vroeger noch het boek, noch de diskette(s) heeft aangevraagd én administratief afhangt van de administratie Secundair Onderwijs kan nu boek of diskette(s) gratis krijgen. Andere belangstellenden kunnen deze informatie aankopen.

De informatie is beschikbaar op één 3,5 inch diskette (35 fr. + 45 fr. verpakings- en verzendingskosten; bestelnr. 154.2) of op twee 5,25 inch diskettes (60 fr. + 45 fr.; bestelnr. 154.3). De losbladige publikatie telt ±1000 blz. en kost 525 fr. + 90 fr. (bestelnr. 154.1).

Theo Van Wayenberge - RAC Arcadengebouw - kantoor 5109 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 52 83 - Verkoopadres: Dienst Verkoop van Publikaties - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 18 00

EXTRA LESUREN

Sommige secundaire scholen organiseren 34 of 36 lessen in plaats van 32. Dat zijn dan lessen informatica, dactylo, steno, tekstverwerking enz. waarvoor de leerlingen extra betalen. Mag een school meer lessen organiseren? Mag de school daarvoor geld vragen van de ouders? Kan de school de leerlingen verplichten deze lessen te volgen?

Het maximum aantal lestijden in het secundair onderwijs kan variëren (zie ook KLASSE 35 p. 21). In TSO, BSO en KSO telt een normaal lesrooster soms 36 uren per week. Dit maximum is vastgesteld op basis van de overheidsfinanciering: die is immers geplafonneerd op het niveau van dit maximum aantal wekelijkse lestijden. Elke inrichtende macht is wél vrij om dit maximum te overschrijden. Die extra uren komen echter niet in aanmerking voor financiering.

Dergelijke uren moeten wél in verband staan met het programma dat de leerling heeft gekozen. Het

is aangewezen dat die extra uren vermeld staan in het schoolreglement dat leerlingen en ouders bij de inschrijving krijgen zodat alle partijen er vooraf weet van hebben.

De school mag daarenboven geen enkel direct of indirect schoolgeld vragen voor het onderwijs dat leerlingen volgen ter vervulling van hun leerplicht. Dat betekent dat het secundair onderwijs, ongeacht het aantal lestijden, in alle opzichten kosteloos moet zijn.

Als de school buiten de gehanteerde en goedgekeurde leerprogramma's en dito lestabelen cursussen tegen vergoeding wil organiseren moeten deze volstrekt facultatief en vrijblijvend blijven. Die lessen zijn trouwens niet aan de onderwijswetgeving en -reglementering onderworpen. De school kan haar leerlingen evenmin verplichten dergelijke extra lessen te volgen.

Bron: Vragen en Antwoorden Vlaamse Raad - Vraag nr. 138 van 2 april 1993

OUTPLACEMENT

Eind december 1992 beslisten de ministers Detiège en Van den Bossche om werkloze leerkrachten de mogelijkheid te bieden als consulent te werken bij de uitvoering van het begeleidingsplan voor werklozen. Hoeveel leerkrachten hebben hierop gereageerd en hoeveel zijn er nu aan het werk? En zijn er ook al leerkrachten gedetacheerd naar de welzijnssector?

Alle scholen hebben in februari 1993 een omzendbrief over outplacement gekregen. Een tiental personen heeft daarop zijn kandidatuur ingediend bij de VDAB. Slechts 4 van hen voldeden aan de voorwaarden voor een wedertewerkstelling bij de VDAB. De geplande maximumduur van deze detachering is voorlopig bepaald op twee jaar, maar zal waarschijnlijk worden verlengd. De gedetacheerden volgen de vakantieregeling van de VDAB, niet die van onderwijs. De betrokkenen kunnen enkel worden teruggeroepen als er bij de inrichtende macht van de school waar ze vast benoemd zijn een definitief vacant ambt komt.

Ook de wedertewerkstelling van werkloze leerkrachten naar de welzijnssector is van start gegaan. Een vijftiental leerkrachten hebben reeds een overeenkomst afgesloten. De verwachting is dat naarmate het project meer bekend wordt er ook meer kandidaten zullen opduiken.

Bron: Vlaamse Raad, Vragen en Antwoorden, Vraag nr. 161 van 7 mei 1993

Nieuwe leraars leggen bruggen

Kleuterleiders, onderwijzers, regenten en licentiaten worden binnenkort allemaal *leraars*. Dat stelt de onderwijsminister voor in zijn *discussienota* over de hervorming van de le-

OPLEIDING

OPLEIDING
rarenopleiding. De «onderwijzers» specialiseren wat meer en de «regenten» wat minder. Het hele ambt van leraar krijgt een nieuw perspectief. De nieuwe leraars kunnen beter bruggen leggen bij belangrijke overstappen: van de kleuterschool naar de eerste klas, van de zesde klas naar de eerste graad secundair en van de eerste naar de tweede graad secundair.

Er komen nieuwe leraars met een andere opleiding en andere bevoegdheden. Vandaag is het beroep van leraar misschien moeilijker, maar zeker anders geworden. Geen leraar kan nog zijn loopbaan afwerken met de bagage aan kennis die hij tijdens zijn opleiding opgeslagen heeft. Hij wordt nauwelijks direct en systematisch voorbereid om te werken met jongeren met een erg verschillende aanleg, sociale herkomst en motivatie. Bovendien is de school een instelling geworden waar de samenleving alle problemen dropt waarvoor ze geen onmiddellijke en pasklare oplossing heeft. Deze overbevraging leidt tot onderwijsconsumentisme. Veel leraars krijgen er een gevoel van onbehagen van. Ten slotte krijgen de scholen steeds meer autonomie en verantwoordelijkheid toegeschoven. Binnen deze context kunnen alleen goed samenwerkende schoolteams de eindtermen en de geplande eigen onderwijsdoelen verwezenlijken. Al deze veranderingen maken een grondige, zij het in fasen ingedeelde, herziening van het leraarschap nodig. De leraar van morgen moet professioneel zijn. Dat betekent dat hij bereid is gedurende zijn hele loopbaan nascholing te volgen. Deze operatie kan slagen als de loopbaan aantrekkelijker gemaakt wordt.

Brede opleiding

Als het van de voorstellen afhangt krijgt de nieuwe leraar vanaf 1995 of 1996 zijn opleiding aan een *departement voor lerarenopleiding* (DLO) in een hogeschool of aan een universiteit. Deze departementen krijgen een autonome plaats binnen de structuur van de nieuwe *schaalvergroete* en *multisectoriële* hogescholen. De eigenlijke opleiding kan het best ingebed worden in een modulaire structuur. Een module bevat een geheel van kennis, vaardigheden en attitudes om een bepaald beroeps(sub)profiel te bereiken. De opleidingsweg en -duur van een module kan, afhankelijk van de beginsituatie, verschillen van student tot student.

De nieuwe leraar, in het kleuter- tot het hoger onderwijs, moet een **polyvalente opvoeder** worden die jongeren kan begeleiden in de ontwikkeling van hun persoonlijkheid. Tegelijk is hij een **vakspecialist**. Alleen neemt de mate waarin de leraar vakspecialist moet zijn, geleidelijk toe met de leeftijd van de leerlingen, terwijl zijn polyvalentie veeleer afneemt. Geen enkele leraar is alleen polyvalent opvoeder of alleen vakspecialist. Daarom spreidt men een **gemeenschappelijke basisopleiding** over drie jaar. Die vergemakkelijkt later een eventuele overgang naar een ander onderwijsniveau, mits het volgen van een voortgezette opleiding. Dat biedt perspectieven om de vlakke loopbaan te doorbreken. De «nieuwe regent» zit niet langer heel zijn loopbaan gekneld tussen lager onderwijs en hoger secundair.

De nieuwe leraar, in het kleuter- tot het hoger onderwijs, moet een **polyvalente opvoeder** worden die jongeren kan begeleiden in de ontwikkeling van hun persoonlijkheid. Tegelijk is hij een **vakspecialist**. Alleen neemt de mate waarin de leraar vakspecialist moet zijn, geleidelijk toe met de leeftijd van de leerlingen, terwijl zijn polyvalentie veeleer afneemt. Geen enkele leraar is alleen polyvalent opvoeder of alleen vakspecialist. Daarom spreidt men een **gemeenschappelijke basisopleiding** over drie jaar. Die vergemakkelijkt later een eventuele overgang naar een ander onderwijsniveau, mits het volgen van een voortgezette opleiding. Dat biedt perspectieven om de vlakke loopbaan te doorbreken. De «nieuwe regent» zit niet langer heel zijn loopbaan gekneld tussen lager onderwijs en hoger secundair.

Peterschap

Aan een verlenging van de initiële opleiding wordt niet gedacht. Wel gaat meer aandacht naar de **ingroei** in de loopbaan. Deze nazorg kan via samenwerking tussen de lerarenopleiding en de geassocieerde nascholingscentra, de begeleidingsdienst en de school. Om de eventuele **praktijkschok** te verzachten kan een *mentor*, een *peter*, een *vakcollega*, een *interne begeleider* of de *directie* de beginnende leerkracht opvangen. Aan de opleiding en ondersteuning van deze *onderwijsverzorgers* moet het DLO ook zorg besteden. **Nascholingscentra** geven tijdens de verdere loopbaan van alle leraars een permanente ondersteuning.

De hogescholen nemen voortaan ook een aantal deeltijdse en voortgezette opleidingen voor hun rekening. Hieronder vallen onder meer de pedagogisch-didactische opleidingen om een *getuigschrift voor pedagogische bekwaamheid* te behalen. Voorts kan men er een voortgezette opleiding volgen voor buitengewoon en volwassenenonderwijs

Allemaal leraars

Al wie voor de klas staat, zal «leraar» heten. Wat zijn dan nog de verschillen?

Beginnende leraars krijgen voortaan een mentor.

• Leraar kleuteronderwijs: eigenheid

Het bijbrengen van specifieke leeftijdsgebonden vaardigheden, maar vooral het creatieve en speelse karakter geven een eigenheid aan het kleuteronderwijs en rechtvaardigen een aparte opleiding. Daarin ligt een accent op de overgang naar het lager onderwijs. Kandidaten kunnen tijdens of na de initiële opleiding een beperkte uitbreidingsmodule volgen voor de eerste graad lager onderwijs, waarmee een *brugfunctie* wordt gecreëerd.

• Leraar lager onderwijs: uitdieping tweede taal

De polyvalente onderwijzer blijft maar hij krijgt een sterkere inhoudelijke bagage mee. Naast de typisch onderwijskundige, didactische en onderwijspsychologische vakken, wordt elke kandidaat grondig geïnitieerd in het aanleren van basiskennis en -vaardigheden in de verschillende domeinen zoals Nederlands, wiskunde, wereldoriëntatie en muzische vorming. In het lager onderwijs wil men de spanning tussen polyvalentie en toenemende vakgerichte specialisatie verminderen. Daarom krijgt de kandidaat nu de kans zijn geartheid en vaardigheden binnen een aantal domeinen uit te diepen. Voor de derde graad werden twee modules voorgesteld: optie cultuur-, menswetenschappen en tweede taal en de optie wetenschappen. Bovenop deze opties kan worden gekozen voor godsdienst of zedenleer. De nieuwe opleiding legt ook meer nadruk op de specifieke benadering van de leerlingen eerste graad, waardoor nodeloos zittenblijven en leerproblemen misschien voorkomen kunnen worden.

Een leraar lager onderwijs kan een aanvullende voortgezette opleiding voor de eerste graad secundair onderwijs volgen voor de optie die aansluit bij zijn eigen optie. Hij legt hiermee de brug naar het secundair onderwijs.

• Leraar eerste graad secundair: minder vakinhoudelijke verdieping

Deze «middleschool-leraar» geeft alleen les in de eerste graad van het secundair onderwijs maar met een uitgebreider geheel aan *vakdomeinen*. Met dit type leraar legt men een brug tussen de polyvalent georiënteerde leraar lager onderwijs en de meer gespecialiseerde en vakgerichte leraar tweede en derde graad secundair onderwijs.

Vijf specifieke opties worden voorgesteld: **wetenschappelijke optie** met basiselementen uit de vakdomeinen wiskunde, biologie, aardrijkskunde, fysica, wetenschappelijk werk, natuurwetenschappen en technologische opvoeding; **taalkundige optie** met Nederlands-Engels of Engels-Frans en eventueel Nederlands-Frans; **maatschappelijke optie** met aardrijkskunde, geschiedenis, economie, handel en biologie; **expressievakken** met basisvaardigheden uit muzische, plastische en verbale expressie; **technologische optie** met mechanica, nijverheidstechnieken, hout, bouw, elektriciteit of gezinstechieken, verzorgingstechnieken, voeding, kleding, textiel. Het is mogelijk om tijdens de initiële opleiding godsdienst of zedenleer te volgen. Binnen elke optie worden ook de fundamenten gelegd van de didactiek beroepsonderwijs en buitengewoon secundair onderwijs.

De leraar eerste graad secundair onderwijs kan een voortgezette opleiding voor één vak volgen voor de tweede graad secundair. Hij kan met een specifieke optie ook terecht in de derde graad lager onderwijs.

Als overgangsmaatregel behouden alle huidige en kandidaat-regenten, opgeleid binnen het huidige systeem,

hun onderwijsbevoegdheid. Ze mogen dus ook lesgeven in de tweede graad secundair onderwijs, als de inrichtende macht van de school dat zo beslist.

• Leraar tweede en derde graad beroepssecundair onderwijs: nieuw

Met deze nieuwe leraar algemene vakken erkent men de eigenheid van het beroepsonderwijs. Een taalkundige, een wiskundige-wetenschappelijke en een maatschappelijke optie worden voorgesteld.

• **Leraar lichamelijke opvoeding: geen aanhangsel**
Hij is bevoegd voor het kleuteronderwijs, het lager en de eerste graad secundair onderwijs. Lichamelijke ontwikkeling ondersteunen en optimaliseren kan men niet zo maar als *aanhangsel* aan gelijk welke leraar toevertrouwen.

• Leraar tweede en derde graad SO: zwaardere opleiding

De licentiaten algemene vakken in de tweede en derde graad van het secundair onderwijs (ASO, TSO en KSO) en de docenten voor de lerarenopleiding krijgen hun didactische beroepsopleiding aan de universiteit. De initiële opleiding bestaat uit twee complementaire delen. Een deel van de optievakken van de vakopleiding wordt gebruikt voor een vakdidactische vertaling van de leerstof naar het secundair onderwijs. Dit deel bedraagt minimum 270 uren studie- en onderwijsactiviteiten. In het tweede deel zit algemene en vakdidactiek en stage, goed voor minimum 630 uren.

Via het behalen van een getuigschrift kan deze leraar ook lesgeven in de eerste graad secundair onderwijs (v.b. Latijn en Grieks), in de tweede en derde graad beroepsonderwijs en in het volwassenonderwijs. Hij kan dus voort bruggen leggen tussen onderwijsniveaus.

Tussen de hogescholen en de universiteiten zal de overheid samenwerkingsverbanden voor didactisch onderzoek, nascholing en vakgroepwerking ondersteunen. ■

De volledige tekst van de discussienota «Het lerarenambt in een nieuw perspectief» van de Vlaamse Minister van Onderwijs en Ambtenarenzaken kunt u inzien op school.

Mevr. Kaat Damman verzamelt de discussiestof op de Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek - kamer 314 - Koningsstraat 136 - 1000 Brussel

Alle huidige regenten behouden hun bevoegdheid.

De beste papegaai krijgt een 10

Twee onderzoekers noteerden woord voor woord de vragen, antwoorden en opmerkingen van leerlingen en leer-

RAPPORT

krachten in de les. Hun besluit? Er worden maar weinig echte vragen gesteld, leerlingen leren vooral de leraar naar de mond praten... de beste papegaai krijgt nog altijd een tien.

Leerlingen leren vooral de leraar naar de mond praten.

De onderzoekers schreven minuut per minuut het lesverloop uit van twaalf willekeurige lessen (eerste en vierde jaar ASO en BSO). Daarna gingen ze op zoek naar de onderliggende communicatiepatronen. Uiteraard kunnen we ze niet veralgemenen maar iedereen zal toch een en ander herkennen.

Eén woord is genoeg

Een eerste vaststelling: leraars stellen veel vragen maar er zit weinig variatie in. Veruit de meeste vragen laten maar één antwoord toe (*gesloten kennisvragen*). Het verwachte antwoord is dan ook meestal erg kort, vaak slechts één woord. Het is goed of fout. Veel minder frequent zijn *begripsvragen* waarbij leerlingen iets in eigen woorden moeten uitleggen en *toepassingsvragen* waarbij ze geleerde zaken moeten toepassen in nieuwe situaties. Zelden of nooit mogen leerlingen zelf gegevens ontleden (*analyse*), zelfstandig en creatief denken (*synthese*) of een persoonlijke mening geven (*evaluatie*). Na elk antwoord komt de leraar weer meteen aan de beurt. Als het antwoord goed is, herhaalt hij het meestal nog eens letterlijk. Van echte communicatie is weinig sprake.

Waar moet dat staan?

Leerlingen stellen zelf veel minder vragen: gemiddeld één per acht minuten. Precies de helft daarvan gaan over hoe iets moet worden geroosterd en over toetsvragen en opdrachten (vakexterne vragen).

Leerlingen stellen maar weinig inhoudelijke vragen. De onderzoekers telden er in totaal 38 in twaalf lessen. Dat lage cijfer komt overeen met buitenlands onderzoek maar de onderzoekers

betreuren het toch. Door middel van dit soort vragen geven leerlingen immers te kennen welke denkweg ze aan het volgen zijn en of ze iets (niet) begrepen hebben. Een leerkracht die oordeelt voor deze vragen kan zo heel wat te weten komen over het proces van kennisverwerving in zijn les. Maar dat gebeurt dus bijzonder weinig. Toch zien we ook grote verschillen: het aantal en de soort vragen hangen af van de aanpak van de leerkracht.

De leraar centraal

Communicatie in de klas verloopt duidelijk heel anders dan in de dagelijkse omgang tussen mensen. Het gesprek ligt van te voren grotendeels vast en het is de man of de vrouw vooraan die het meest praat en bepaalt wie wanneer wat mag zeggen. Zoiets heet *gecentraliseerd taalgebruik*.

Leerlingen verzetten zich daar stilletjes of openlijk tegen door bijvoorbeeld gewoon te doen alsof ze luisteren, door met andere dingen bezig te zijn of door irrelevante opmerkingen te maken.

Niet onderbreken

De onderzoekers besluiten dat hun analyse van vragen en antwoorden veel zegt over de gangbare manier van leren op school.

In alle geobserveerde lessen wordt frontaal en klassikaal les gegeven: de leraar spreekt en de leerlingen luisteren. De leraar is de sturende kracht: hij heeft het volledige lesverloop in handen. De leerstof staat van tevoren vast, evenals de manier waarop die leerstof zal worden overgedragen. De leerkracht heeft de structuur van de lessen in het hoofd, meestal parallel met die van het schoolboek. Later reproduceren de leerlingen wat de leraar heeft voorgezegd.

«MANNEN, WORD EENS WAKKER»

- Ik Wind wordt veroorzaakt door, dat weet je ook.
- II Euh... luchtdruk...
- Ik 't is lang geleden, maar 't is niet één luchtdruk die wind veroorzaakt, maar...
- II Verplaatsing van luchtdruk...
- Ik Wind is verplaatsing van lucht. En van waar naar waar gaat wind?
- II Verplaatsen van luchtdruk...
- Ik Nee, luchtdruk verpl... Luchtdrukgebieden verplaatsen zich. Inderdaad, hè. Maar wind waait van... naar...
- II Hoge luchtdruk naar lage luchtdruk.
- Ik Ja. Mannen! Word eens wakker! Wind waait van een gebied met een hoge luchtdruk naar een gebied met een lage luchtdruk. Dus wind wordt eigenlijk veroorzaakt door een verschil in luchtdruk. Ja?

De leerlingen hebben de kennis niet echt verworven. Ze weten wel ongeveer waarover het gaat (het heeft iets te maken met luchtdruk en verplaatsing), maar niet exact. Ze raden het antwoord en goochelen wat met woorden. De leerkracht geeft hun de pap in de mond maar aan de kern van de zaak is niets veranderd. Over een paar weken, dagen of misschien uren kunnen de leerlingen weer niet verwoorden wat wind precies is, tenzij ze het van buiten hebben moeten leren voor een overhoring. Leren wordt door de leerlingen vaak in samenhang gezien met een toets of examen. Daarna mogen ze het weer rustig vergeten.

De leerlingen komen weinig aan het woord. Als ze praten, dan is dat in antwoord op een vraag van de leerkracht. Heel af en toe nemen leerlingen zelf het initiatief om een vraag te stellen of een spontane opmerking te maken, maar dat valt niet altijd in goede aarde. Op die manier maken de leerlingen zich de regels van de schoolse werkelijkheid eigen. De leerstof staat centraal en zoets onderbreek je niet met vragen, tenzij de leraar plots zegt dat het om examenstof gaat. Het is met een frontaal-klassikale aanpak ook niet altijd eenvoudig om op alle spontane vragen en opmerkingen onmiddellijk in te gaan: sommige leerlingen lopen al vooruit op de leerstof, terwijl anderen nog wat achterna huppelen. Bij een klassikale aanpak wordt leren als een collectieve activiteit beschouwd, terwijl het eigenlijk een strikt individuele aangelegenheid is.

Vragen? Geen vragen!

Soms onderbreekt de leerkracht zijn verhaal om te vragen of alles duidelijk is, of de leerlingen alles begrepen hebben. Leerlingen reageren hier zelden of nooit op: ze willen zich immers niet profileren als dommeriken. Leerkrachten verwachten ook weinig respons op hun kreet «Zijn daar nog vragen over?» Meestal laten ze niet meer dan een adempauze om te reageren en gaan ze meteen weer voort met hun verhaal.

Tijdens de les worden leerlingen vaak gebruikt om de kennis die de leerkracht wil overbrengen, te helpen verwoorden. Vandaar het overwicht van gesloten kennisvragen waarvan het antwoord van tevoren vaststaat. Soms zijn dat aanvulvragen. En dan gebeurt het nog vaak dat de leerkracht het antwoord van de leerling vertaalt in dat ene antwoord dat in het vooraf uitgestippelde verhaal past. Leerlingen worden dan soms woorden in de mond gelegd die ze eigenlijk helemaal niet hebben uitgesproken.

De omgekeerde wereld

Van echt leren kan hier geen sprake zijn. Echt leren is jezelf vragen stellen, verwonderd zijn over een bepaald fenomeen, een authentiek probleem ervaren en daarvoor een oplossing willen vinden. In de dagelijkse realiteit dienen vragen om aan informatie te komen waarover men niet beschikt. Op school is het precies de omgekeerde wereld: de leraar stelt vragen waarop hij het «enige echte» antwoord al kent. Dat is een van de basiskennmerken van de typisch «schoolse vraag».

Een andere functie van de schoolse vraag is te toetsen of de leerstof wel in goede orde is aangekomen. De leerlingen moeten de leerstof die de leerkracht hun heeft ingelepeld, op geregelde tijdstippen kunnen reproduceren. Afhankelijk van de eisen die elke leerkracht stelt, moeten ze dat op een welbepaalde manier doen: soms letterlijk, dan weer in eigen woorden, nu in schemavorm en dan voluit. Ze moeten meestal met schade en schande ondervinden op welke manier ze bij welke leraar de meeste punten kunnen behalen. Want dat is het doel waarmee leerlingen op school kennis verwerven: slagen voor de toets of het examen.

Slechts in een klein aantal gevallen mogen leerlingen tijdens lesmomenten spontaan vragen stellen of opmerkingen maken. De leerkracht die

daarop ingaat en daar tijd voor vrij maakt, effent de weg voor het echte leren: al pratend de werkelijkheid interpreteren op basis van kennis die men al heeft. De onderzoekers hebben het gevoel dat er op school heel wat kansen worden gemist om die weg in te slaan. ■

Het project «Nederlands in de niet-taalvakken» werd gefinancierd door het Departement Onderwijs en uitgevoerd door Veerle Geudens en Rita Rymenans. Promotor is prof. dr. Frans Daems (UFSIA). U kunt het onderzoeksrapport bestellen bij Rita Rymenans - Departement Didactiek en Kritiek (UIA) - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 29 79.

De meester moest een modelvader zijn maar daar werd hij slecht voor betaald.

In 1884 kloegen onderwijzers in Vlaanderen al over het «prestigeverlies»

ONDERZOEK

van hun beroep. In 1906 vroegen ze «herklassering voor hun slecht betaalde

De meester verdient beter

doodgraversbaantje». Wanneer werd de leeraar dan wél gewaardeerd? Daarvoor hebben drie professoren de geschiedenis van loon, aanzien, koopkracht enz. uitgevlooid. En wat blijkt? De trede waarvan altijd sprake is als symbool voor het vroegere aanzien van de meester heeft blijkbaar nooit echt bestaan.

«Leeglopers, sleppeheren en bezijkte zakken» zo werden schoolmeesters rond 1900 in Westmalle en Hooglede nog genoemd. In 1904 schrijft *Christene School* dat «talrijke onderwijzers gepijnigd worden door hun gemeentebesturen die hen luijaards noemen.» Een onderwijzer schrijft in 1911: «Prent de kinderen in de klas maar alle maatschappelijke deugden in, wanneer gij zelf door de maatschappij als haar uitschot wordt behandeld.» Voor de Tweede Wereldoorlog was de kritiek op de onderwijzers van «veel pré en veel congé» ruim verspreid.

Wanneer had de onderwijzer dan wel aanzien? Professor MARC DEPAEPE (KUL): «Dat zozegde aanzien is sterk opgeblazen. De enige periode waarin wij er in ons onderzoek iets van gevonden hebben zou begin jaren '30 kunnen zijn. Toen werd de onderwijzer in verhouding goed betaald. Er heerste toen bovendien een op zijn zachtst gezegd gezagsvriendelijk klimaat waardoor de sterke hand van de meester wel enig aanzien genoot.» Prof. FRANK SIMON (VUB/RUG): «Dat aanzien haalde hij trouwens vooral uit zijn talrijke nevenactiviteiten in het dorp. De schoolmeester was bij alle verenigingen betrokken en zijn autoriteit werd er aanvaard. Op het platteland werd hij dan ook hoger geacht dan in de stad. Dat beeld van de

overal gewaardeerde onderwijzer gaat alleen op voor een korte periode in de jaren '30 en dan nagenoeg alleen op het platteland.»

Het aanzien van de meester is een mythe?

DEPAEPE: «Al in de loop van de 19de eeuw was er een beroepsethos gegroeid waarbij het onderwijzerschap vaak in holle en bombastische bewoordingen werd opgehemeld als een soort roeping of zending. In de opleiding en vakbladen werd de onderwijzer verheerlijkt als een soort modelvader: plichtsbewust, vol toewijding en met een totale inzet. *De voedstervaders der beschaving, de scheppers van het volksgeluk*, noemde de directeur van de rijksnormaalschool in Lier hen nog in 1907.

Maar in de realiteit was de onderwijzer veel sterker dan nu afhankelijk van de lokale bewindslieden. Alles trouwens was sterk hiërarchisch: de meester moest luisteren naar het schoolhoofd en de inspectie. En op hun beurt moesten de leerlingen en de ouders luisteren naar de meester. De maatschappij is vooral op dat vlak sterk veranderd. Er is nu meer professionalisering en samenwerking.»

Doodgraversbaantje

De onderzoekers verzamelden veel gegevens over het inkomen en de koopkracht van de onder-

wijzers tijdens de laatste honderd jaar. In 1884 bedroeg het wettelijk minimumloon van een gemeentelijk hulponderwijzer 1000 fr. per maand. Maar één op de vier verdiende nog minder dan dat. Om rond te komen met een gezin had je toen minstens 1250 fr. nodig. De onderwijzers kloeën met petitie over te lage lonen en prestigeverlies. Ze vergeleken hun inkomen met dat van gendarmes, arbeiders en spoorwegbedienden, zagen dat ze er bekaaid van afkwamen en spraken in 1911 van «hongerlonen».

Een gunstiger klimaat kwam er pas met de economische boom na 1926. Door de automatische indexering enz. steeg de koopkracht van de onderwijzer tussen 1927 en 1932 met 50 %. (Een dergelijke toename deed zich alleen nog voor tussen 1971 en 1975).

In vergelijking met de andere beroepsgroepen waren de jaren dertig voor de onderwijzers de gunstigste. Zij behoorden toen bij de best bezoldigde loontrekkenden.

Met de crisis en de oorlog ging alles echter weer snel bergaf. In 1936 noemde minister Spaak mijnwerkers en onderwijzers de slechtst betaalde categorieën en in vakbladen noemde men het een «kosters- en doodgraversbaantje». De oorlog betekende natuurlijk een diep dal. Maar nadien ging het salaris steeds omhoog, al daalde de koopkracht even begin jaren tachtig. Nu is die schade echter weer ingehaald.

Grote klassen

Prof. MAURITS DEVROEDE (KUL): «De gemiddelde onderwijzerswedde heeft altijd flink boven het inkomen gelegen van arbeiders en landbouwers en lichtjes beneden dat van de bedienden. Maar tussen 1895 en 1991 is het reële inkomen van de onderwijzer (de nominale wedde gedeeld door het prijsniveau) verdrievoudigd. Dat betekent dat een onderwijzer met zijn wedde nu driemaal meer goederen en diensten kan kopen dan een eeuw geleden.»

DEPAEPE: «Ondanks de zogezegde crisis binnen het beroep kunnen we ook zeker stellen dat de statutaire bescherming van de leraar tegen de willekeur van zijn werkgever nog nooit zo goed geweest is als nu. Tegelijk zijn de arbeidsverhoudingen met schoolhoofd, inspectie enz. zeker minder hiërarchisch geworden. Er is meer samenwerking maar dit participatiemodel strekt zich ook uit naar ouders en leerlingen. Daardoor kan de leraar zich wel aangetast voelen in zijn professionele autonomie.»

Ook de arbeidsvoorwaarden zijn in de loop der jaren sterk verbeterd. Zo had in 1911 een onderwijzer in een gemeenteschool nog gemiddeld 45 leerlingen in zijn klas. Klassen van meer dan 60 leerlingen waren normaal. Splitsen mocht maar vanaf 70 leerlingen. In Gent was er in 1902 een eerste leerjaar met 77 leerlingen en één onderwijzer.

Landmeter na de les

De meeste onderwijzers konden vroeger alleen maar het hoofd boven water houden door een bijberoep, al zijn daar altijd beperkingen op geweest. Herbergier mocht bijvoorbeeld niet. Maar gemeentesecretaris, penningmeester, koorzanger en organist konden meestal wel. Handelsactiviteiten werden dikwijls op naam van de echtgenote

uitgevoerd en bijlessen werden meestal niet officieel betaald. In 1911 oefende één vierde van alle lekeonderwijzers een officieel toegelaten bijberoep uit. Hoe velen dat deden zonder toelating, blijft de vraag. Het cumuleren nam steeds toe.

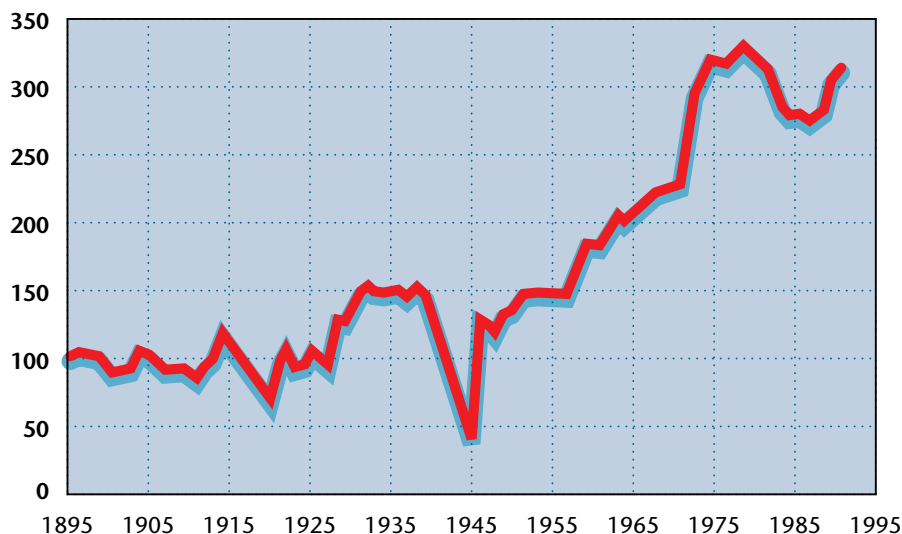
Een tweede inkomen was voor veel onderwijzers bittere noodzaak. In 1936 had een gezin minstens 26.000 fr. nodig om rond te komen. Een gehuwd beginnend onderwijzer verdiende toen 14.000 fr. Aan het einde van zijn loopbaan kwam hij pas aan 27.000 fr. In 1945 waren bijbetrekkingen buiten het onderwijs zo goed als algemeen. Restrictieve bepalingen van de overheid om cumuleren tegen te gaan haalden niet veel uit. Er waren altijd achterpoortjes. Het basisinkomen is nadien stilaan gestegen. In de loop der jaren werden ook alle verschillen weggewerkt voor wie hetzelfde werk deed: geslacht, vestigingsplaats, schoolnet of burgerlijke stand spelen geen rol meer. Het is ooit anders geweest. ■

De studie werd uitgevoerd op initiatief van het Christelijk Onderwijzers Verbond. «Geen trede meer om op te staan» (Pelckmans, Kapellen, 1993) is een fraai uitgegeven, sterk gedocumenteerd en vlot leesbaar boek van 346 blz. over alle aspecten van de maatschappelijke positie van de onderwijzer(es) in de voorbije honderd jaar. U kunt het boek bestellen voor 1250 frank bij COV - Koningsstraat 203 - 1210 Brussel - ☎ 02-217 40 50.

Het aanzien van de meester, een mythe?

De evolutie van de koopkracht van de onderwijzerswedde tussen 1895 en 1991 (1895 = 100)

De onderwijzer kan met zijn inkomen nu driemaal meer kopen dan honderd jaar geleden. Maar die evolutie is niet in rechte lijn verlopen.

OP EEN KATTEBELLETJE

Voor het hele leergebied taal worden eindtermen geformuleerd voor *vaardigheden, taalbeschouwingen attitudes*. Hieronder geven we telkens een voorbeeld van wat de leerlingen na het basisonderwijs volgens de nieuwe eindtermen moeten kunnen, tonen, beantwoorden...

• Luisteren:

• Vragen of mededelingen over de telefoon begrijpen en noteren op een kattenbelletje.

EINDTERMEN

• Een beluisterde tekst herkennen als verhaal, dialoog, beschrijving, reclame...
• Voldoende weerbaarheid tonen om dat wat men beluisterde te toetsen aan de eigen inzichten.

• Spreken:

• Vragen van de leerkracht over taal, wereldoriëntatie, wiskunde... structurend beantwoorden, d.w.z. zelf verbanden leggen tussen verschillende kennis-elementen: chronologisch ordenen, hoofdzaken selecteren en weergeven, oorzaak en gevolg aangeven, voorbeelden als illustratie geven.

• Aangeven hoe men de gepreksituatie denkt aan te pakken: waarover gaat men het hebben, wat weet men al over het onderwerp, wat moet zeker worden meegedeeld... nadenken over spreekstrategieën.

• Spreekzekerheid tonen, graag het woord nemen.

• Lezen:

• Uit opdrachten in schoolboeken de essentiële informatie halen. Reclame en advertenties in folders voor hobby materiaal, speelgoed, jeugdboeken... kritisch lezen.

• Meedelen hoe men bepaalde tekstsoorten herkent; ontdekken welke kopregel de aandacht trekt in reclameteksten of welk tekstblok overtrokken positieve voorstellingen bevat.

• Leesplezier tonen. Zin hebben in het vastnemen of kiezen van allerlei teksten om het eigen weten, denken en voelen te stimuleren.

• Schrijven:

• Voor een krant of een jeugdtijdschrift een goed gestructureerde tekst schrijven over een gebeurtenis, een merkwaardig persoon... Een verslag schrijven over een informatieve t.v.-uitzending.

• Het verband aangeven tussen de schrijfwijze van een werkwoord en het onderwerp in een zin.

• Bereid zijn om de spelling, de lay-out en het handschrift te verzorgen.

Er zitten zo'n 250 leraars, directeurs en ouders in de zaal. Ze buigen zich een hele dag over de voorgestelde eindtermen basisonderwijs.

Er is veel discussie maar vooral ook veel animo en enthousiasme om er samen werk van te maken. «Kinderen zijn geen lege vaten», zegt een deelnemer. «We moeten aansluiten bij wat er al in zit en daar niet zomaar vrijblijvende kennis in gie-ten.» Ook bij de Infocel Eindtermen staat de telefoon niet stil. Er is bijna elke dag ergens in Vlaanderen een info-avond. De brede maatschappelijke discussie is volop aan de gang. Velen willen weten welke minimumdoelen in eindtermen worden omschreven. Welke voorstellen zitten er bijvoorbeeld in het vat voor taal en wiskunde?

Taal: meer doen

De beginvraag is niet wát leerlingen weten over taal, maar wat ze ermee kunnen doen. Daarom staat *taalvaardigheid* (luisteren, spreken, lezen en schrijven) centraal. Kinderen leren *actief*, in wisselwerking met de omgeving. Het standaard-Nederlands op de basisschool moet bijgevolg herkenbaar aansluiten bij de dagelijkse belevingswereld van het kind.

Er ontstond paniek en opluchting tegelijk toen bleek dat er geen zinsontleding meer voorkomt in de eindtermen basisonderwijs. Hoe zit het ermee?

ROGER STANDAERT, directeur Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DVO): De grammatica was op de lagere school een grote en moeilijke brok. Men deed aan zinsontleding en somde woordsoorten op. Maar veelal was er geen verband met het functionele taalgebruik. Men leerde een aantal vaktermen. Vaak verschilde de terminologie van taalboek tot taalboek. Een leerling die in de zesde klas vertrouwd geraakte met de *persoonsvorm* liep kans om in het eerste jaar secundair voor een andere term te staan. Naast de wereldvreemdheid en de hoge abstractiegraad was er geen eenheid in het grammatica-onderwijs. Dit soort toestand leidt de leerlingen niet tot *inzicht* in taal en taalgebruik. Maar door middel van *tekstont-*

Geen lege

leding bijvoorbeeld is zinsontleding eigenlijk wel opgenomen in de eindtermen. Maar dat moet altijd gebeuren in een zinvolle context en op het begrips- en gebruiks-niveau van het kind.

Wordt het dagelijks dictee afgeschaft?

STANDAERT: Spelling blijft zeker belangrijk maar we hechten minder belang aan de spitsvondigheden ervan. We trachten veel-er de leerlingen een *spelling-geweten* bij te brengen om de nonchalante houding tegen-over correct spellen tegen te gaan. Niets staat het dagelijks dictee in de weg als het maar in verband staat met wat de leerlingen op dat ogenblik leren.

**Gedaan met
slordig spellen.**

MET DE ZAKREKENMACHINE

Het huidige wiskunde-onderwijs is te overladen. Daardoor komt het inoefenen van basisvaardigheden in het gedrang: hoofdrekenen, cijferen, schatten, toepassingen in de dagelijkse realiteit van rekenvaardigheden, praktijkgericht metend rekenen, ruimtelijke oriëntatie...

De eindtermen voor het leergebied wiskunde zijn ingedeeld in *meer algemene en concrete eindtermen*. De meer algemene zijn doelstellingen en attitudes voor het geheel van het wiskundig leerproces. De leerlingen moeten bijvoorbeeld bij een rekenkundige werkwijze een keuze kunnen maken tussen schatten, cijferen of de zakrekenmachine. Leerlingen moeten de wiskundetaal ook begrijpen buiten de lessen, zodat ze schema's, tabellen en grafieken in kranten en tijdschriften kunnen interpreteren.

De *concrete eindtermen* zijn opgesplitst in drie grote domeinen: getallen, meten en meetkunde.

• **Getallen:**

Onder *getalbegrip* zijn de eindtermen ondergebracht voor kennis en inzicht van het begrip hoeveelheid in het algemeen en op de verschillende mogelijkheden waarop hoeveelheden via getallen worden uitgedrukt. Bij *bewerkingen* staat het verwerken van getallen centraal: optellen, aftrekken, vermenigvuldigen, delen, schatten en cijferrekenen met de zakrekenmachine. Hieronder volgt telkens een voorbeeld van wat de leerlingen moeten kunnen.

- **Getalbegrip:** Breuken beschouwen als een stuk van, een verhouding, een verdeling, een deling, een operator, een getal met een plaats op een getallenlijn, een kans.

- **Bewerkingen:** Uitgevoerde bewerkingen kritisch controleren met de zakrekenmachine.

• **Meten:**

Heel wat concrete meetvaardigheden kunnen aan bod komen buiten de schoolmuren. Dat kan gaan van het hanteren van de schaal tot het meten van meetkundige grootheden zoals oppervlakte en volume.

- De meest gangbare maateenheden in verband brengen met betekenisvolle situaties, zoals bijvoorbeeld $1/4$ l = een flesje frisdrank.

• **Meetkunde:**

Deze eindtermen hebben onder meer betrekking op oriëntatie en lokalisatie in een twee- en driedimensionale ruimte, het herkennen en benoemen van vormen, het maken van eenvoudige meetkundige tekeningen.

- Zich ruimtelijk oriënteren op basis van plattegronden, kaarten, foto's, coördinaten in een rooster en gegevens over afstand en richting.

vaten vullen

Meer tijd om te cijferen.

Wiskunde: minder abstract

Wiskunde is vaak een struikelblok voor heel wat leerlingen van de basisschool. Ze zijn nog niet rijp voor abstracte inhouden en redeneringen zoals ze voorkomen in de huidige wiskunde-leerplannen. Dat veroorzaakt faalangst en een blijvende afkeer voor wiskunde.

Sommige kranten wisten te melden dat de moderne wiskunde wordt afgeschaft. Klopt dat?

STANDAERT: De moderne wiskunde wordt niet afgewezen. Ze wordt wel minder abstract. Geen theorie om de theorie. In de nieuwe eindtermen komen de begrippen uit de verzamelingenleer niet meer als doel op zich voor. Een aantal voorstellingswijzen zoals het venndiagram en de relatiepijlen kunnen evenwel interessante hulpmiddelen zijn voor het wiskundig denken van kinderen. De formele logica wordt pas opgenomen in de eindtermen van de eerste graad secundair onderwijs.

En de breuken?

STANDAERT: In de breuken-toestand lieten we de dingen weg die in de praktijk toch nooit toegepast worden. Zo is het vermenigvuldigen en delen van breuken alleen in bepaalde omstandigheden zinvol. Daarentegen hebben veel oefeningen geen zin omdat ze niet verwijzen naar concrete situaties.

Of vindt u misschien de uitkomst van $85/105$: $3/5$ nuttig en nodig om uw leefkamer te kunnen behangen?

Leren leerlingen nog cijferen als ze voortdurend hun zakrekenmachine mogen gebruiken?

STANDAERT: Nu komt er veel meer tijd vrij om te cijferen. De zakrekenmachine is hierbij een controle-middel. De zak-japanner komt niet in de plaats van het leren rekenen maar de kinderen leren hem wel gebruiken. Welke volwassene grijpt niet naar zijn rekenmachine voor wat meer ingewikkelde berekeningen? ■

De maatschappelijke discussie over de eindtermen loopt nog tot 15 december. Op school en in de openbare bibliotheek kunt u alle voorstellen over eindtermen voor het basisonderwijs inkijken. Vragen of opmerkingen kunt u kwijt bij Infocel Eindtermen - Postbus 920 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 18 00 en fax 02-219 77 73.

De Vlaamse jongeren trekken naar alle EG-lidstaten. Er is niet echt meer een concentratie naar bepaalde landen toe zoals in het begin. Zo trokken in 1988 nog 40 % van de Vlaamse Erasmus-studenten naar Nederland. Nu staan andere landen aan de top. Voor de landen van de Europese Vrijhandels Associatie (EVA) is echter nog weinig belangstelling. Die zijn dan ook pas in 1990 tot de programma's toegetreden. Europarlementslid *An Hermans* analyseerde de cijfers. En overall blijkt de enthousiaste deelname van Vlaanderen.

Erasmus: het vlaggeschip

Erasmus is gemeengoed geworden in het Vlaamse hoger onderwijs. In het schooljaar '92-'93 werkten 113 (of één vierde) van de Belgische instellingen die voor deelname in aanmerking komen mee.

De Vlaamse onderwijsinstellingen nemen zeer actief deel aan de Europese onderwijsprogramma's. België heeft slechts 3 % van het totaal aantal studenten in het Europees hoger onderwijs. Toch ligt het

De sterren van Europa

RAPPORT

aantal studenten, jongeren, goedgekeurde projecten en partnerschappen vaak dubbel zo hoog dan men op basis van ons aandeel in het Europese geheel mag verwachten. Ook de Vlaamse leerkrachten zijn sterk vertegenwoordigd.

Vlaanderen nam deel met 57 instellingen. Ze wisselen studenten of docenten uit of ontwikkelen nieuwe gemeenschappelijke studieprogramma's. België sloot 813 partnerschappen af met buitenlandse instellingen voor hoger onderwijs of 6,2 % van alle partnerschappen. Ons land ontvangt 4 % van het Erasmus-budget. We scoren dus hoog: België telt immers slechts 3 % van het totaal aantal studenten hoger onderwijs in de EG. De Vlaamse Gemeenschap betaalt 25 % van de beurzen.

Vorig academiejaar trokken 333 Belgische docenten of professoren naar het buitenland om er gemiddeld drie weken te gaan lesgeven. Vooral talen en ingenieurswetenschappen scoren hierbij goed. Het aantal studentenuitwisselingen is de laatste jaren steeds blijven stijgen. In drie jaar tijd is het aantal verzesvoudigd tot 1550 per jaar voor Vlaanderen alleen. De gemiddelde verblijfsduur is nu iets meer dan vijf maanden en het gemiddelde beursbedrag is zo'n 8000 frank per maand. Engeland, Frankrijk, Duitsland, Spanje en Nederland zijn (in die volgorde) de populairste bestemmingen.

Comett: bedrijfsstages

Comett omvat partnerschappen tussen hogescholen en ondernemingen, bedrijfsstages voor studenten, cursussen, de ontwikkeling van didactische pakketten en studies en analyses van opleidingsbehoeften. Aan elk project moeten zowel ondernemingen als hogescholen deelnemen. In 1991 werden 17 Belgische projecten door de EG betoelaagd, goed voor 4,3 % van het Comett-budget. Anderzijds namen Belgische hogescholen en ondernemingen toen deel aan 31 % van de projecten, goed voor 363 Belgische partnerschappen. België stuurde in de periode '90-'92 454 studenten uit en ontving 554 buitenlandse studenten.

Tempus: Oost-Europa

Dit programma organiseert uitwisselingen tussen hogescholen van EG-landen en Oosteuropese landen. Aan deze Gezamenlijke Europese Projecten (GEP's) kan het bedrijfsleven ook deelnemen. In '91-'92 was België betrokken bij 114 GEP's of 5,6 % van het totaal. Bij 23 projecten was een Belgische instelling coördinator. België ontving 52 Oosteuropese docenten en 58 studenten en stuurde zelf 30 docenten en 1 student uit.

Lingua: vreemde talen

Lingua omvat navorming voor leerkrachten SO en HO (Actie I), mobiliteitsbeurzen voor studenten (Actie II) en taaluitwisselingen voor leerlingen SO en studenten HO (Actie IV). Actie II is volledig identiek aan Erasmus. In '91-'92 gingen 79 Belgische studenten naar het buitenland.

Vorig jaar hebben 182 Vlaamse taalleraars een beurs gekregen (Actie I). Frans, Duits en Engels spannen de kroon, maar één leerkracht ging zich zelfs in het Iers bijscholen. Dit jaar zijn er reeds 450 beurzen toegewezen, een zeer grote stijging dus. Vorig jaar namen 563 leerlingen en studenten deel aan een uitwisselingsproject. Dit jaar zijn er dat reeds 594. ■

Vlaamingen nemen soms dubbel zo vaak deel aan Europese onderwijsprojecten dan naar verhouding kan worden verwacht.

Het volledige rapport heet Europa en het onderwijs. Europese onderwijsinitiatieven en de deelname van Vlaanderen - An Hermans, m.m.v. Freddy Evens - Belliardstraat 97 - bureel 4096 - 1047 Brussel - ☎ 02-284 52 19

Meer informatie ook bij het Vlaamse Erasmusagentschap (ook voor Tempus) - Departement Onderwijs - RAC Arcadengebouw - 3de verdieping - 1010 Brussel - ☎ 02-210 54 19

Comett Informatiecentrum - Departement Onderwijs - RAC Arcadengebouw - 3de verdieping - 1010 Brussel - ☎ 02-210 51 23

Vlaams Lingua-agentschap - Departement Onderwijs - RAC Arcadengebouw - 3de verdieping - 1010 Brussel - ☎ 02-210 51 22

KLASSE

HOE TEVREDEN ZIJN LERAARS OVER HUN JOB?

%	
14	zeer tevreden
44	eerder tevreden
16	neutraal
24	enigszins ontevreden
2	ten zeerste ontevreden

(Leerkrachten basisonderwijs - HIVA-rapport - Bart Van Hooreweghe - 1993)

Afgiftekantoor Brussel X - Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs - Redactiesecretariaat KLASSE
Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

TJDSCHRIFT

verschijnt maandelijks (behalve in juli en augustus)

U.V.